

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
LÕPUTÖÖ

Sofia-Alina Borunova

NARVA JA SILLAMÄE MUUSIKAKOOLIDE ÕPETAJATE MITTEFORMAALSED
ÕPPEMEETODID

Lõputöö

Juhendaja noorsootöö assistent Anne Kivimäe

NARVA 2020

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Sofia-Alina Borunova

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Sofia-Alina Borunova,

(sünnikuupäev: 1.10.1996)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
„Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate mitteformaalsed õppemeetodid“,
mille juhendaja on Anne Kivimäe;
 - 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Narvas, **28.04.2020**

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1. MITTEFORMAALNE ÕPE EESTI HARIDUSSÜSTEEMIS.....	7
1.1. Mitteformaalse õppe definitsioon.....	7
1.2. Huviharidus ja huvitegevus.....	8
1.3. Huvikoolid.....	10
1.4. Muusikakoolid.....	10
2. MITTEFORMAALNE ÕPE MUUSIKAKOOLIDES.....	13
2.1. Kaasaegne õpetamine ja muusika õpetamise mitteformaalsed vormid.....	13
2.1.1. Vene pedagoogide mitteformaalse õpetamise meetodid.....	14
2.1.2. Maailmas levinud mitteformaalse õpetamise meetodid.....	20
2.2. Kaasaegne tehnoloogia muusikatundides.....	22
3. MUUSIKA MITTEFORMAALSETE ÕPPEMEETODITE UURIMUS NARVA JA SILLAMÄE MUUSIKAKOOLIDES.....	24
3.1. Uurimisküsimused ja -meetodid.....	24
3.2. Üldinfo Narva muusikakooli ja Sillamäe muusikakooli kohta.....	26
3.3. Uurimuse küsitluse ja vaatluse kirjeldus.....	27
3.4. Küsitluste ja vaatluse tulemused.....	30
3.4.1. Küsitluse tulemused.....	30
3.4.2. Vaatlus.....	34
3.4.3. Järeldused.....	36
KOKKUVÕTE.....	37
SUMMARY.....	39
KASUTATUD KIRJANDUS.....	41
LISAD.....	44
Lisa 1. Ankeetküsitlus.....	44
Lisa 2. Muusikakoolide tundide vaatluse märkmed.....	45

SISSEJUHATUS

Üks peamistest kaasaegse hariduse eesmärkidest on kasvatada mitmekülgset, harmooniliselt arenenud isiksust. Selle eesmärgi saavutamine on keeruline protsess mitmesuguste meetmete ja tehnikate kujul, mida pidevalt muudetakse. Seoses sellega muutuvad kaasaegsetes koolides õppekavade ülesanded ja sisu. Sellistes pidevalt muutuvates keskkonna tingimustes muutub muusikaõpe eriti oluliseks ja see peab arvestama aegade muutuvate nõudmistega.

Käesoleva lõputöö teema on „Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate mitteformaalsed õppemeetodid“. Teema valik on seotud sellega, et formaalharidust ja huviharidust pidevalt uuendatakse, mis tähendab uute infotehnoloogiate, uute suhtlemisvormide ning õpilastega töötamise uute vormide levitamist ja kasutamist. Seoses sellega tekib ka kaasaegse pedagoogilise tegevuse vajadus. Samuti teema valik tuleneb sellest, et muusika teemavaldkonnana on lähedane antud uurimistöö autori jaoks, mistõttu ta otsustas siduda oma hobi lõputöö teemaga. Töö praktilist olulisust toetab senine vähese uurimuse fakt Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate ja õpilaste näitel.

Lõputöö autor püstitas töö uurimisprobleemina hüpoteesi, et Sillamäe ja Narva muusikakoolides tihti ei jätku mitteformaalset õpetamist ning peamiselt nendes koolides kasutatakse formaalset õpetamist, mis tähendab ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele. Tõenäosus, et see on põhjustatud aastatepikkuse õppekavaga (mis algselt oli suunatud formaalsele õpetamisele) ning sellega, et koolides õpetajate põhikontingent on üle 55-aastased inimesed vana, mittenüüdisaegse õpetamiskooliga. Kuid mitteformaalne õpetamine kujutab endast individuaalset lähenemist, see õppeviis arendab analüütilisi oskusi, selle kaudu noored saavad arendada loovoskusi ja oskust mõelda mittestandardset, mis aitab neil tulevikus elus paremini hakkama saada.

Lõputöö eesmärgiks on uurida olemasolevaid mitteformaalse õpetamise viise Narva ja Sillamäe muusikakoolides, välja selgitada õpetajate hinnangud, mil määral nad kasutavad mitteformaalset lähenemist õpetamisel ning mida annab nende õpilastele mitteformaalne lähenemine õpetamisel.

Uurimisküsimused on järgmised:

- 1) Milline on Narva ja Sillamäe muusikakoolide lähenemine mitteformaalsele õppele dokumentides?
- 2) Millised on kasutatavad mitteformaalsed õppemeetodid ja mis on mitteformaalse õppe kasu noore jaoks õpetajate hinnangul?
- 3) Mil määral erinevad kahe muusikakooli mitteformaalsed õppemeetodid?

Antud lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk sisaldab teoreetilist alust, milles kirjeldatakse mitteformaalse, formaalse ja informaalse õppe definitsioone, nende erinevusi, mitteformaalse õppe omadusi, huvihariduse ja huvitegevuse määratlusi ning huvikooli sh muusikakooli olemust. Töö teises peatükis autor kirjutab ka teoreetilistest alustest, selles tööosas kirjeldatakse kaasaegset õpetamist ja muusika mitteformaalseid õppemeetodeid sh näiteks milline on kaasaegne tehnoloogia muusikatunnis, mitteformaalsed õppemeetodid erinevate pillide mängimiseks. Kolmas uurimistöö peatükk on lõputöö uurimisliku osa kirjeldamine, milles autor kirjutab läbiviidud uurimuse meetoditest, valimist, kogutud andmetest ja andmete analüüsi tulemustest ning uurimuse järeldustest. Lõputöö lõpeb kokkuvõttega.

1. MITTEFORMAALNE ÕPE EESTI HARIDUSSÜSTEEMIS

1.1. Mitteformaalse õppe definitsioon

Tänapäevases Euroopa hariduskontekstis kasutatakse 3 õppimise ja hariduse määratlust: formaalset, mitteformaalset ja informaalset õppimist. Vaatamata sellele, et antud mõisted on üsna uued, pole selle jaotuse puhul juttu uutest suundadest. Tänapäeval on palju tähelepanu keskendatud paralleelselt formaalharidusega ka mitteformaalsele ja informaalsele õppimisele – rõhutamaks, et õppimine toimub igal pool. (Mitteformaalne s.a. *Mitteformaalne õppimine*)

Formaalõppega võib puutuda kokku peamiselt üld-, kutse- ja kõrgharidust andvates koolides, mis on mõeldud õpetamiseks ja õppimiseks. Seal on õpe õppekavade baasil korraldatud. Formaalne õpe on sihipärane, õppejõud, kes viivad läbi sellist õpet, on erialaliselt ettevalmistatud, nad on kutseoskusega. Õppimise sihid on seotud peamise tegevusvaldkonnaga, õppeprotsessi vaadeldakse ja hinnatakse. Formaalne õpe on kuni teatud taseme või eani kohustuslik. Formaaloõpe toimub formaalharidussüsteemi raames lasteaias, põhikoolis, gümnaasiumis, kutseõppeasutuses, kõrgkoolis. (Eesti elukestva õppestrateegia 2020: 22)

Mitteformaalne õpe leiab aset kooli piiride taga ning on ette võetud teadlikult sihiga end arendada. Mitteformaalne õpe võib toimuda üsna erinevates keskkondades (näiteks, huvi- ja täiendushariduse omandamisel, aga ka looduses), mille korral õpetamine ja õppimine ei pea olema ainus ega peamine eesmärk. Mitteformaalne õpe on sihikindel nagu formaaloõpe, kuid vabatahtlik. Teostajad võivad olla nii elukutselised koolitajad vaid ka nt vabatahtlikud või eakaaslased. (Eesti elukestva õppestrateegia 2020: 23)

Peaasjalikult iseloomustavad mitteformaalset õppimist järgmised omadused:

- Eesmärgipärasus ja kavatsuslikkus;
- Vabatahtlikkus;
- Õppijakeskus;
- Paindlikkus, kuid struktureeritud moel;
- Kättesaadavus kõigile;
- Individaalse ja sotsiaalse õppimise tasakaal.

(Mitteformaalne s.a. *Mitteformaalne õppimine*)

Mitteformaalse õppega võib kokku puutuda nii haridusasutuses kui ka väljaspool seda ning selle plussiks on mitmekülsus ehk see pakub õpet kõigile olenemata vanusest, soost ja majanduslikust olukorrast (Õppimine täiskasvanueas 2015).

Informaalne õppimine on vastavalt õppuri vaatenurgale ilma sihita õppimine, millega võib puutuda kokku argielu olukordades, näiteks peres, tööl, jõudetundidel jne. Sellisel õppimisel on resultaadid, aga nad pole tavaliselt õppuri jaoks viivitamata ilmsed. (Eesti elukestva õppestrateegia 2020: 22)

Informaalõpe on kõige vähem struktureeritud nendest kolmest õppeliikidest (Õppimine täiskasvanueas 2015).

Informaalse õppimise eest ei anta välja tõendit, kuid ka ei võeta seda arvesse sageli haridus-, koolitus- ega ametialastel sihtidel (Mitteformaalne s.a. *Mitteformaalne õppimine*).

1.2. Huviharidus ja huvitegevus

Noorsootöö seaduse 1. peatüki § 3 järgi noorsootöö on tingimuste loomine noore isiksuse mitmekülgeks arenguks, mis võimaldab noortel vaba tahte alusel perekonna-, tasemeharidus- ja tööväliselt tegutseda, kus noor on 7 kuni 26 aastane füüsiline isik (NTS 2010).

Noorsootöö seaduse 1. peatüki § 4 lõige 2 vastavalt noorsootöö korraldamisel peatakse kinni viiest põhiprintsiibist. Esimene printsiip seisneb selles, et noorsootööd korraldatakse noorte jaoks ning koos noortega, niimoodi, et noored oleksid kaasatud küsimuste otsustamisesse. Teine noorsootöö põhimõte on selles, et tingimuste loomisel teadmiste ja oskuste saamiseks võetakse arvesse noorte vajadusi ja huve. Kolmas printsiip seisneb selles, et noorsootöö toetub noorte osalusele ja vabatahtlikkusele. Neljas noorsootöö põhimõte on selles, et noorsootöö aitab kaasa noorte omalgatusele ning viimane noorsootöö printsiip seisneb selles, et noorsootöös arvestatakse võrdse kohtlemise, tolerantsuse ja koostöö põhimõtetega. (NTS 2010)

Antud sotsiaalne tegevusala on tinglikult olnud jaotatud Eestis kümneks valdkonnaks. Need valdkonnad on järgmised: erinoorsootöö, noorte huviharidus ja huvitegevus, noorte teavitamine, noorte nõustamine, noorsoo-uuringud, noorsootööalane koolitus, noorte tervistav ja arendav puhkus, noorte töökasvatus, rahvusvaheline noorsootöö ning noorte osalus (Noorsootöö õpik 2007-2013: 97).

Käesolevas töös autor vaatlleb nendest valdkondadest just huviharidust ja huvitegevust. Noorte huviharidus ja huvitegevus on pikaajaline (huviharidus) või lühiajaline (huvitegevus) süsteemne

juhendatud tegelemine huvialaga vaba tahte alusel tasemeõppest ja tööst vabal ajal süvendatud teadmiste ja oskuste omandamiseks valitud huvialal (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 23).

Huvitegevust teostatakse selliste noortesutuste kaudu nagu koolid, avatud noortekeskused, huvikeskused, noorteühingud ja mittetulundusühingud (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 11).

Huviharidus on üleriigilise või institutsioonisisese õppekava alusel toimuv tegevus noorega tema isiksuse mitmekülgse arengu võimaldamiseks (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 10).

Huviharidus toimib Huvikooli seaduse alusel. See on tavaliselt finantseeritud suurel määral kohalike omavalitsuste eelarvetest, mis teeb sellest ühe püsikindla, kestvalt areneva ning mitmeaastase tavaga noorsootöö valdkonna. (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 11)

Huviharidusstandardi 2. peatüki § 2 lõige 1 järgi on huvihariduse eesmärk luua võimalusi isiksuse mitmekülgseks arenguks ja toetada noore kujunemist hästi toimetulevaks ühiskonnaliikmeks (Huviharidusstandard 2007), mis vastab Noorsootöö seadusele ning omab ühisjooni selle põhimõtetega. Huviharidust annab peamiselt huvikool, kuid huvitegevusega võib tegeleda üldhariduskoolis, noortekeskuses ning mujal (Noorsootöö õpik 2007-2013: 194).

Huviharidusstandardi 2. peatüki § 3 lõige 1 järgi huvihariduse ülesandeks on noorte loomevõimete avastamine ja kavakindel arendamine, et aidata kujuneda isiksusel, kes:

- mõtleb loovalt;
- oskab oma tegevust eesmärgistada, kavandada ja hinnata;
- suudab valida, otsustada ja vastutust kanda;
- suudab analüüsida ümbritsevat tegelikkust;
- oskab teha tööd, on valmis koostööks;
- mõistab teadmiste ja pidevõppe tähtsust ning oskab õppida

(Huviharidusstandard 2007).

Eesti Vabariigi haridusseadus klassifitseerib vastavalt ülesannetele hariduse üld-, kutse- ja huvihariduseks. Selle kohaselt on huvialaharidus teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide kogum, mis on omandatud süsteemse juhendatud tegevuse käigus vaba tahte alusel tasemeõppest, täienduskoolitusest ja tööst vabal ajal ning mis loob võimalusi isiksuse mitmekülgseks arenguks (HaS 1992).

Üks dokumentidest, millele toetuvad huvikoolid, on Noortevaldkonna arengukava 2014-2020, mille abiga püütakse pakkuda noortele rohkem võimalusi loomevõimetele arendamiseks, algatusvõimeks ja ühistööks, alandada mittevõrdsete tingimuste mõju noorsoo

arenguvõimalustele ja vältida tõrjutust, tõsta noorte osalust kogukonnas ja otsustes, tõsta nende edukust tööturul ning teha kvaliteetset noortepoliitikat ja noorsootööd. Antud arengukavas on märgitud mitu olulisemaid tegevusi kava alaeesmärkide ja peaesmärkide saavutamiseks:

- suurendatakse noorte huvide paremat arvestamist huvihariduses, eelkõige noorte osaluse kaudu otsustes;
- arendatakse huvihariduse metoodikate mitmekesisust ja koostööd noortevaldkonna teiste osapooltega;
- arendatakse pädevusi ja metoodikat noorsootöös, sh huvihariduses, et kaasata erinevaid noori.

(Noortevaldkonna arengukava 2014-2020)

1.3. Huvikoolid

Huviharidus ei ole kohustuslik, kuid on üha enam mitmekülgse hariduse osaks. Huviharidusega tegelemise võimalused on loonud eelkõige huvikoolid (Noorsootöö õpik 2007-2013: 201).

Huvikooli seaduse 1. peatüki § 3 lõige 1 järgi huvikool on haridusasutus, mis tegutseb noorsootöö valdkonnas ning loob huvihariduse omandamise ja isiksuse mitmekülgse arengu, sealhulgas oma keele ja kultuuri viljelemise võimalused huvihariduse erinevates valdkondades. Huvikool on kohaliku omavalitsuse üksuse asutus. (HuviKS 2007)

Huvikoolidena tegutsevad Eestis muusika- ja kunsti koolid, spordikoolid ning tehnika-, loodus-, loome- ja huvimajad või –keskused (Noorsootöö õpik 2007-2013: 201).

Vastavalt statistikale tänapäeval Eestis on kokku 782 huvikooli (nendest 140 on munitsipaal- ja 594 erahuvikooli) ning 2019/2020 õppeaastal nendes õpib umbkaudu 146 691 noort. Neist ligikaudu 27 826 on muusika- ja kunstikoolide õppurid (kokku on 144 muusika- ja kunstikooli), ligikaudu 63 100 on spordikoolide õppurid ja umbes 55 290 noort õpib teiste huvikoolides. (Haridussilm. *Huviharidus*)

1.4. Muusikakoolid

Muusikakool on Eestis haridus- ja noorsootöö õigusruumis huvikool. Sisuliselt on see õppeasutus, kus noored saavad lisaharidust ehk muusikaharidust peale üldhariduskooli. Selle

asutuse õppurid õpivad mängima pille, õpivad laulma, saavad põhiteadmisi muusika-teoreetilistes distsipliinides (ehk solfedžo ja muusika põiteooria õppeaineid), õpivad muusikalugu. Vastavalt huvikooli seadusele muusikakooli mõistel puudub konkreetne määratlus, kuid see õppeasutus kuulub huvikoolidele, mis Huviharidusstandardi 1. peatüki § 2 lõige 1 järgi annavad õpilastele huviharidust ja mille eesmärgiks on luua võimalusi isiksuse mitmekülgseks arenguks ning toetada noore kujunemist hästi toimetulevaks ühiskonnaliikmeks (Huviharidusstandard 2007).

Muusikakool on tugisüsteem, mis täiendab üldhariduskooli ning mis kasvatab noortes mitmeid isiksusele vajalikke omadusi (sihikindlus, töökus, iseseisvus, esinemis- ja suhtlemisjulgus jne.), kuid see ei toeta otseselt üldhariduskoolis õpitud aineid (Haasma. Muusikakooli osa...: 5).

Eesti huvikoolide statistika järgi tänapäeval Eestis tegutseb 144 muusika- ja kunstikooli, millest 47 kooli on era- ja 97 kooli on munitsipaaalsed muusika- ja kunstikoolid (Haridussilm. *Huviharidus*).

Osades omavalitsustes kunstikool on ühendatud muusikakooliga ja need koolid kannavad nime “kunstide kool” või “muusika- ja kunstikool”. Kuid tegelikult peamiselt on pilliõpilaste arv oluliselt suurem kunstiõpilaste arvust. (Haasma. Muusikakooli osa...: 4)

Vastavalt kohaliku omavalitsuse huvialakooli / muusika- ja kunstikoolide üleriigilise õppekava kinnitamise seadusele 1997/98. õppeaastast määras Eesti haridusminister kinnitada ja kehtestada „Kohaliku omavalitsuse huvialakooli / muusika- ja kunstikoolide üleriigiline õppekava“ koos kunstikoolide ainekavade ja muusikakoolide ainekavadega (Kohaliku omavalitsuse huvialakooli... 1997).

Üleriigilise õppekava alusel koostab iga kool õppekava, mis võtab arvesse kooli omapära. Huvialakooli/muusika- ja kunstikoolide üleriigilise õppekava ainekavades esitatud nõuded tagavad eelhariduse üleminekuks kutseharidusele. (Kohaliku omavalitsuse huvialakooli... 1997)

Muusikakooli ainekavades on mitme õppeainet. Pilliõpetust toetavad solfedžo, muusikalugu, koosmäng (ehk orkester, ansambel, koor). Õpilane võib saada õpetust ka teisel, nn. lisapillil. (Haasma. Muusikakooli osa...: 8)

Haridus, mida annab muusikakool, vormi ja sisu järgi omab formaalse hariduse omadusi:

- on hierarhiliselt struktureeritud süsteem (algkoolist kõrgkoolini);
- eesmärgiliselt korraldatud õppetöö (kinnistatud kestvus ja ainekava);
- vastuvõtutingimused ja formaalne registreerimine jne.

(Haasma. Muusikakooli osa...: 9)

Pilli mängimisele õpetamisel muusikakooli õpetajatel on tähtis arvesse võtta õppuri vanust sellepärast, et siis on võimalik saavutada parimaid tulemusi õpilase oskuste arendamisel (Haasma. Muusikakooli osa...: 11).

Muusikakoolides tegutsevad erinevad muusikakollektiivid nagu orkestrid, ansamblid, koorid, nn bändid, mis jätkavad musitseerimist, kui nende osalejad juba lõpetasid muusikakooli. Selliste kollektiivide liidrid tihti saavad muusikakooli õpetajateks. (Haasma. Muusikakooli osa...: 12)

Huvikooli seaduse 3. peatüki § 10 lõige 1 järgi igas muusikakoolis on õppekava iga huviala jaoks, mida kinnitab selle asutuse direktor ja mis peab vastama Huviharidusstandardile ja huviala riikliku raamõppekava olemasolul ka sellele (Huviks 2007).

Huviharidusstandardi seaduse 3. peatüki § 5 lõige 1 järgi õppekava on õpingute alusdokument, mis määrab kindlaks pakutava huvihariduse eesmärgid ja sisu, see koosneb õppe eesmärkidest ja kestusest, õppeainete loendist ja ainekavadest (Huviharidusstandard 2007).

2. MITTEFORMAALNE ÕPE MUUSIKAKOOLIDES

2.1. Kaasaegne õpetamine ja muusika õpetamise mitteformaalsed vormid

Kooli praktikas kõige stabiilsem ja levinum on klassitundide õpetamise süsteem. Peamiseks koolitusvormiks jääb õppetund ka tänapäeval. Sellele omased tunnused: tundide kindel graafik, väljakujunenud ajakava, õppematerjalide õppekorraldus. Õppetundi kui tegelikku koolitusvormi on erinevate riikide haridussüsteemides kasutatud enam kui 300 aastat. (Hanushek, Woessmann 2012: 267-271)

Kaasaegne õpetamine peaks arvestama nii moodsa kultuuri eripära kui ka tänapäevase õpilase maailmavaate eripäraga. Kaasaegse tunni konstrueerimisel ei tohiks me unustada asjaolu, et meie õpilane on inimene, kes salvestab olulise osa maailma teadmistest killustatud kujul ehk piltlikult. Õppetund on tõhus õppevorm, mis on end ära tasunud juba enam kui kolmsada aastat. See on vorm, mis aitab õpetajatel pedagoogilisi probleeme lahendada. Tund pole selle tavapärasest tähenduses siiski ainus haridusala töö korraldamise vorm koolis.

Praegu jätkatakse koolituste korralduslike vormide arendamise ja täiustamise võimaluste otsimist, nende hulga kuuluvad mitteformaalsed haridusviisid. Nõuetekohase väljaõppe oluline tingimus on organisatsiooniliste viiside mitmekesisus.

Õpetajate uuenduslik tegevus õppeprotsessi parandamise teel on toonud kaasa mitteformaalsete õpetamisvormide loomise. Praegu on termin „mitteformaalne“ üsna laialt levinud. (Hanushek, Woessmann 2012: 292-316)

Eesti interneti seletussõnaraamatu järgi sõna „formaalsus“ tähendab „tavade või käitumisreeglite kindlaksmääratud vorminõue“. (EKSS 2009)

Järelikult mitteformaalne on mittestandardne. Kui räägime viisidest, peame silmas haridusprotsessi mittestandardseid korraldusvorme. Selliste viiside ilmumist õigustatakse tunnivormi arendamise, täiustamisega.

Sõna "meetod" pärineb kreeka metoodikast, mis tähendab sõna otseses tõlkes eesti keelde "uurimistöö, teooria" ja teed eesmärgi saavutamiseks või konkreetse probleemi lahendamiseks.

Meetodi määratlemisel keskenduvad teadlased selle kontseptsiooni erinevatele külgedele. Õppeprotsessis kasutatav meetod toimib õpetaja ja õpilaste omavahel seotud tegevuse vormis teatud pedagoogiliste eesmärkide saavutamiseks. Õppemeetod on koolitaja ja õpetatava

korrastatud ja omavahel ühendatud tegevuse meetod, mille eesmärk on lahendada haridusprobleeme.

2.1.1. Vene pedagoogide mitteformaalse õpetamise meetodid

Väliskogemuse seisukohast vaatleb autor mitmeid õppemeetodit: kahte vene pedagoogide õppemeetodit ning kahte maailmaklassi populaarseid õppemeetodit.

T. A. Ilyina peab õpetamismeetodit õpilaste kognitiivse tegevuse korraldamise viisiks.

Vormivariatsioonid ei muuda klassiruumi ajaraamistikku, vaid on mõeldud ainult tunni ehitamiseks. See tähendab, et haridusprotsessi mitteformaalsed korraldusviisid võivad vastata tavapärastele ajaraamidele, neid tuleb pidada samas auditooriumis, nagu tavalist tundi, ning sellise tunni ebaharilikkus väljendub õppetunni ehitamise ja läbiviimise vormis, mis põhineb laste looval kujutlusvõimel ja õpetaja kujutlusvõimel. (Ilyina. *Õpetamise meetodid*)

Paljude õpetajate jaoks on formaalse tunni raamistik tihe ja nad otsivad võimalusi, kuidas sellest kaugemale minna, parandades õppeprotsessi. Kui õpetaja püüab tunni muuta elavalt emotsionaalseks, tuginedes tahtmatule tähelepanule, edastada igale õpilasele õppematerjal ning aktiveerida nendes loomeprotsessi, siis reeglina tekivad mitteformaalsed vormid: tund-muinasjutt, tund-teekond, tund-vaidlus, õppetund-ekskursioon. Õpetajate uuenduslik tegevus õppeprotsessi parandamise teel on viinud mitteformaalsete õppeviiside loomiseni. Koolituse vormil võib olla erinev väline struktuur, sõltuvalt tunnis kasutatavatest ülesannetest ja meetoditest. (Ilyina. *Õpetamise meetodid*)

Muusikatund on koolis muusikahariduse korraldamise peamine vorm, mis hõlmab erinevaid muusikalisi tegevusi. Muusikatund nõuab erilist emotsionaalset atmosfääri, mis on kunstitunni jaoks üsna loomulik. Vaatamata ühistele tunnustele eristub iga õppetund originaalsuse ja ainulaadsuse poolest. Tunni emotsionaalse joonistamise, ühelt töölt teisele ülemineku läbi mõeldes tuleb püüda säilitada emotsionaalset meeleolu, leida meetodeid õpilase tähelepanu lülitamiseks. Seega on õpetamismeetodid õpilase õppe- ja kognitiivse tegevuse korraldamise viisid, millel on etteantud ülesanded, kognitiivse aktiivsuse tase, õppetegevused ja eeldatavad tulemused didaktiliste eesmärkide saavutamiseks. (Ilyina. *Õpetamise meetodid*)

Selles töös käsitletavat mitteformaalset õpetamismeetodit peab autor õpilaste õppe- ja loomingulise tegevuse korraldamiseks mängude ja sellise õpetamise meetodi abil. Paljud õpetajad ja teadlased märgivad tõsiasja, et mängumeetodite kasutamine õpilaste, eriti koolieelsete laste õpetamisel, aktiveerib õpilaste loovat tegevust tunnis ja ergutab huvi õppeprotsessi vastu. (Klimova. *Õppetundide mitteformaalsed...*)

Õppetöö mitteformaalsete vormide rolli põhikooliõpilaste haridusmotivatsiooni kujundamisel koolihariduse kaasajastamise protsessis ja pedagoogiliste tehnoloogiate praktikas juurutamisel tuleks pidada oluliseks tingimuseks õpilase igakülgse arengu tagamisel (Klimova. *Õppetundide mitteformaalsed...*).

Formaalsed koolitunnid hõlmavad järgmist tüüpi tunde: uue materjali õppimine, teadmiste, oskuste kinnitamine, omandatud teadmiste ja oskuste testimine ja arvestamine, testide analüüs, õpitud kokkuvõtmine ja süstematiseerimine ning teema või lõigu kordamine. Formaalsete vormide kõrval on viimasel ajal sagedam kasutatud ka mitteformaalseid õppetunni korraldusvorme (vt Tabel 1.).

Tabel 1. Autori võrdlus formaalsete ja mitteformaalsete õpetamise viiside kohta.

	<i>Formaalsed õpetamise viisid</i>	<i>Mitteformaalsed õpetamise viisid</i>
<i>Õppeviis</i>	On suunatud konkreetsete teadmiste ja oskuste saamisele teatud õppeaine raames	On suunatud iga õpilase õppematerjali omandamise oma tasele, õpilase motivatsioonile, tema annete arendamisele ehk on suunatud õppija isiksusele
<i>Eesmärk</i>	Kasutada ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele ning tuua kõik õppijad samasugusele tulemuse juurde	Arendada iga õpilast lähtudes tema tõelistest vajadustest
<i>Õpetamise põhimõtted</i>	Nähtavus, juurdepääsetavus õppijate jaoks, üleminek lihtsast raskeks, järjepidevus jne.	Aktiivne õpe, õppe süsteemne korraldus
<i>Osalejate suhted</i>	Tegevuse subjekt on õpetaja ning objekt on õpilased	Tegevuse subjektid on õpetaja ja õpilased
<i>Õppuri tegevus</i>	Taasesitada teadmisi ehk meenutada neid mälus ja korrata kirjalikult või suuliselt	Loomingu- ja tulemuslik tegevus

Andmed: Formaalsete ja mitteformaalsete õppemeetodite võrdlus Ilyina ja Klimova õppemeetodite alusel (autori koostatud).

Nagu on näha tabelist, formaalne õppeviis on mõeldud konkreetsete teadmiste päheõppimisele ja nende taasesitamisele, siin õpilane on rohkem passiivne tunni osaleja, kui õpetaja. Mitteformaalne õppeviis, nagu on näitud tabelis, on suunatud isiku arengule arvestades tema isiklike vajadusi, see on suunatud loomingule, siin õppija ja õppejõud mõlemad on aktiivsed tunni osalejad.

Põhikoolis on tund peamiselt teadmiste edasiandmise viis õpetajalt õpilasele. Tänapäeval on õpetajal õigus iseseisvalt valida materjali esitamise viisi, järgides ainsa eesmärgi saavutamist – õpilasele edastada arusaadavalt õppematerjali. (Gerlinger 2016: 838-839)

Mitteformaalne tund on erakordne lähenemine akadeemiliste distsipliinide õpetamisele. Mittestandardse lähenemise eesmärk õppes on luua igale õpilasele tingimused arenguks hariduse sisu omandamise protsessis. Mittestandardne tund ergutab õpilasi vajadusele uuritud nähtusi loovalt hinnata ja aitab positiivselt suhestuda haridusprotsessiga. Need tunnid koosnevad mitmesugustest vormidest ja meetoditest, näiteks: uurimise tegevus, probleematailine koolitus jne. Samuti, ebatavalise vormi õppetunnid leevendavad stressi, aitavad elustada mõtlemist ja suurendavad huvi teema vastu. Mitteformaalse tunni korraldusviisidena on järgmised:

- uute elementide tutvustamine, välise raamistiku ja toimumiskohtade muutmine;
- materjali kasutamine väljaspool programmi, kollektiivsete tegevuste korraldamine koos indiviididega;
- õpilaste emotsionaalse tõusu saavutamine;
- loominguliste ülesannete täitmine;
- õpetaja kohustusliku tutvumise läbiviimine tunniks valmistumisel, tunnis ja pärast seda;
- tunni planeerimine ette.

(Gerlinger 2016: 844-850)

Mittestandardsete õppetundide klassifikatsioone on palju. Vaatleme mõnda neist. Nende nimed aitavad anda ettekujutuse selliste tundide eesmärkidest, ülesannetest, viisidest.

Mitteformaalsete tundide tüübid:

1. Õppetunnid- keelekümbel;
2. Õppurite õppetunnid;
3. Tunnid- ettevõtlusmängud;
4. Tundide tasaarvestus;
5. Tunnid-pressikonverentsid;
6. Dialoogitunnid;
7. Võistlustunnid;
8. Tunnid- loomingulised aruanded;
9. Tunnid- rollimängud;
10. Teatritunnid;
11. Tunnid-võistlused;
12. Konverentsitunnid;
13. Töötoad;
14. Arvutitunnid;
15. Üldistamistunnid;
16. Tunnid rühmatöövormidega;
17. Õpilaste õppetunnid;
18. Mängutunnid;
19. Interdistsiplinaarsed õppetunnid;
20. Loovuse tunnid;
21. Ekskursioonitunnid.

(Gerlinger 2016: 860)

Tegelikult võite märgata, et mittestandardsete tundide klassifikatsioon hõlmab teatud tüüpi klasse, mis varasemates klassifikatsioonides kuulusid haridusalse töö korraldamise abistamis-, kooliväliste ja koolivälistesse klassidesse.

Kõiki väljapakutud mittestandardsete tundide tüüpe võib ühendada nii selle tunni mitteformaalne korraldamine kui ka õpetaja ja õpilaste loomingulisuse manifestatsioon. Seetõttu näib kõige sobivam tüpoloogia olevat A.V. Khutorskoj, kes ei kasuta mõistet "mittestandardised tunnid", vaid seostab neid loominguliste tundidega. Tema klassifikatsioon on huvitav loominguliste tundide rühmitamise teel samade parameetrite järgi. (Khutorskoj 2001)

A.V. Khutorskoj eraldab olulisemaid õppetundide tüüpe:

Kognitiivsed õppetunnid. Need õppetunnid hõlmavad: vaatlustundi, tunni-eksperimendi, uurimistundi, otsimistund, filosoofilise üldistamise õppetundi jne.

Loovtunnid. Need on sellised õppetunnid nagu: probleemide koostamise ja lahendamise õppetund, dialoogitund (arutelu, arutelu, heuristlik vestlus), fantaasia tund, leiutund, tehnilise (teadusliku, rakendusliku, kunstilise, sotsiaalse, kultuurilise, pedagoogilise) loovuse tund, modelleerimistund, tunni heuristiline olukord, avastustund, essee (ülesanded-muinasjutud, lugejad, kroonikad jms), ärimäng, rollimäng reisitund (päris, virtuaalne), tund on vastupidine (õpilane õpetajana), õppetund tuleviku koolis, ennustav õppetund, õppetund loovtöö kaitses, õppetund-olümpiaad, loova üldistamise tund.

Õppetunnid tegevuskorralduse liigi järgi. See on õppetund eesmärkide seadmisel, õppetund individuaalsete haridusprogrammide väljatöötamisel, õppetund individuaalsete haridusprogrammide kaitsmisel, õppetunnid rühmatööga, tunni projekt (projekti meetodit kasutades), konsultatsioonitund; enesehindamise tund, ofset - tund (peegeldustund).

Kommunikatiivse õppetunnid. Sellised tunnid on kahendtunnid (õpetavad kaks õpetajat), ülevaatus tund, vastastikuse kontrolli tund, tunninäitus, konverentsitund, võistlustund, etendustund, õppetund - "ümarlaud", loominguline aruanne.

(Khutorskoj 2001)

Vaatleme üksikasjalikumalt levinumaid mitteformaalsete tundide liike koolipraktikas. Viimasel ajal on koolides laialdaselt kasutatud tunnid-seminarid, mille eesmärk on äratada aktiivsust iseseisva töö tegemiseks täiendava ja õppealase kirjanduse alal, äratades sellega õpilasi uuritud teemaga seotud teadmiste sisukamale rikastamisele.

Teine levinud mitteformaalse tunni liik on tund-konverents (ladina sõnalt „conferential“, mis tähendab „kokku koguda“). Need tunnid on suunatud sellele, et üldistada õpitud teadmisi, süvendada teadmisi olulisemates küsimustes ning teha konkreetseid järeldusi.

Samuti on õppeprotsessis kõige rohkem kasutatud õppetunni liik on tund-reis. Töövormi valimist määratakse meeskonna omaduste, väljaõppe taseme, uuritava teema eripäraga. Selle tunni jaoks õppematerjalide valimisel on oluline teada ja arvestada õpilaste võimalustega. On tähtis arvestada õppurite võimalusi õppematerjali ettevalmistamisel. Selle liigi tund toimub kujuteldava teekonna vormis.

Mõned õpetajad kasutavad oma praktikas kirjanduse, keelte tunde-konkurse, kus õpilased saavad näidata oma teadmisi uuritud materjalist, oskust jutustada ja luuletuste väljendusrikkalt lugeda.

Põhikool kasutatakse tunde-ekskursioone. Ühiste ülesannete täitmise ajal noored õpivad tegema koostööd üksteisega. Vaatlus saab õpilase jaoks peamiseks tunnetusviisiks. Selline tunni korraldusvorm õpetab noort eristama vajalikku teavet suurest mahust ning kirjeldama vaatlusi jooniste, tabelite ja graafikute abil.

Tund-mäng kasutatakse kõige sagedamini nooremate õpilastega. Mäng on konkreetne õpetamise vorm ja see on kooskõlas põhikooli õpilaste arenguga. Huvi, rahulolutunne, rõõm, mis tekivad mängu ajal, koos hõlbustavad õppeprotsessi. Mängust põhjustatud elevus loob omamoodi pidurdustsooni kõigile, mis asub väljaspool mängu. Tund-mäng avardab laste silmaringi, aitab ülesannete kiirele täitmisele kaasa ja maksimaalselt alandab lapse väsimust ja stressi, kuid ka säilitab õpilase tähelepanu tunni kestel.

Peotund aitab õppijal liituda meeskonnatöole ja hinnata enda iseseisvalt: mida ta oskab, mida ta teab.

Muinasjututund aitab üldistada iga õppeteemat. Nagu muinasjuttudes, tuleks sellise liigi õppetunnis läbi mõelda positiivseid ja negatiivseid tegelasi. Samuti tunnil peab olema sõlmitus ehk tõstatud problemne küsimus, peab looma vastava õhkkonda ning peab olema olukorra lõpplahendus.

Integreerimine võimaldab laiendada uuritava materjali ulatust, tekib nähtuste põhjaliku analüüsimise ja üldistamise vajadust. Integreeritud tund nõuab omakorda õpetajalt täiendavat koolitust, suurt eruditsiooni ja kõrgeid erialaseid pädevusi.

(Khutorskoj 2001)

2.1.2. Maailmas levinud mitteformaalse õpetamise meetodid

Vaatame kahte õpetamise meetodit, mis on ülemaailmselt populaarsemad.

Kodaly meetod on ühtne süsteem muusika õpetamiseks õpilastele ja lastele alates väikestest vanusest (lasteaialapsed) kuni teismeliste (keskkooli) ja täiskasvanuteni. Meetod kasutab kuulamist, laulmist, liikumist (kõndimine, marssimine, tantsimine), rütmi sümboleid ja käemärke. Selle eesmärk on muuta muusika kättesaadavaks kõigile noortele (pole vaja instrumente, on vajalik ainult häält) ja aidata süvendada selliste mõistete empiirilist mõistmist nagu helikõrgus, rütm ja muster.

Selle meetodi töötas välja Zoltan Kodaly Ungaris 20. sajandi alguses vastusena sellele, mida ta pidas halva kvaliteediga ja ebapiisavaks muusikaliseks hariduseks noortele, kellel oli tema arvates hariduses õigus muusikale. Meetod oli edukas ja 1950. aastateks levis see kiiresti enam kui pooltes Ungari koolides ja seejärel rahvusvahelises üldsuses.

Kodaly meetod põhineb järgmisel:

- igaüks on võimeline ja omab õigust muusikalise kirjaoskusele ja muusikaoskustele;
- laulmine on muusikalise hariduse alus;
- järjepidev lähenemisviis on hädavajalik ja see peaks järgima lapse õppimise loomulikku arengut;
- kvaliteetse muusika kasutamine on väga oluline (sageli kasutatakse traditsioonilist rahvamuusikat);
- õppimist soodustavad nii visuaalsed kui ka kineetilised (füüsilise liikumise) signaalid ja assotsiatsioonid.

Mängimine on meetodi osa, mis aitab lastel harjutada.

Õpetajad ja koolijuhid, kes on huvitatud Kodaly meetodi rakendamisest oma koolis, peavad tegelema kutseõppega. Kvalifikatsiooninõuded hõlmavad Austraalia Kodaly auhind, mida antakse alushariduse eest, ja Austraalia Kodaly tunnistus, mida antakse õpetajatele kvalifikatsiooni erialal.

(Kiilu, Sepp 2014)

Karl Orffi meetod, OSA (mõnikord seda nimetatakse ka Orff Schulwerki meetodiks) kasutab mängu õpilaste muusikaõppesse kaasamise viisina. Peamised instrumendid, mida kasutatakse on

trummid. Rütmi peetakse muusikalise õppimise aluseks ja seda toetavad tantsimine, muud füüsilised liigutused, draama ja laulmine.

Orff tutvustab muusikalisi kontseptsioone tuntud lähtepunktide kaudu, näiteks laste luuletuste ja muinasjuttude kaudu. Uurides loo, laulmise või riimi teemat ja läbi lahtiste küsimuste, võib Orffi meetod viia õpilasi tuttavalt jutustusepõhiselt kontseptsioonilt muusikalisele kontseptsioonile. On olemas mitu häid videonäiteid sellest, kuidas Orffi meetodi õpetajad teevad õpilastega selle ülemineku, alates lihtsast ja tuntud lõpetades uute muusikaliste kontseptsioonide õppimisega ning seejärel (võib samas tunnis) kompositsiooni ja esinemisega.

OSA meetod põhineb järgmisel:

- samuti kui iga laps saab keelt õppida kokkupuute kaudu, saab ka iga laps muusikat õppida;
- muusika õppimine on lapsekeskne ja mängupõhine;
- õpilastel on mugav mängida ja uurida, neid ei hinnata väljastpoolt;
- õpilased saavad rõõmu koostöö ja ühtekuuluvuse kogemusest;
- kogemusõpe on ülimalt oluline.

Puudub konkreetne õppejärjestus, kuid on olemas mõned põhimõtted, mudelid ja protsessid, mida õpetajad saavad kasutada muusikaliste ideede korraldamise suunamiseks ja arendamiseks. Rütm, meloodia ja improvisatsioon on muusikalise uurimise, kogemuse ja mõistmise alus. Selle meetodi oma muusikaprogrammi integreerimisest huvitatud õpetajatele ja koolijuhtidele on saadaval mitu täiendõppekursust.

(Kiilu, Sepp 2014)

2.2. Kaasaegne tehnoloogia muusikatundides

Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kasutamine muusikalises pedagoogilises protsessis on tänapäevase muusikahariduse kiireloomuline probleem. Viimasel ajal on ilmunud piisav arv teaduslikke uuringuid selle probleemi kohta. Teadlaste sõnul on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia eristavad tunnused: pidev ja edasijõudnutele suunatud haridus, keskendumine isiklikule koolitusele, koolitavate loominguliste võimete väljaõppele ja arendamisele, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate laialdasele ja pidevale kasutamisele õppeprotsessis. (Suslova 2013)

Uuringute kohaselt on umbes 80% teabest, mida inimene tajub nägemisorganite kaudu, umbes 15% - kuulmise kaudu, 5% - puudutuse, lõhna ja maitse kaudu. Kuid kui rääkida mitte ainult tajumisest, vaid ka teabe meeldejätmisest, selle aktiivsest kasutamisest, suureneb motoorse mälu roll. Seetõttu on nii muusikatundide kui ka iseseisva töö käigus oluline anda õpilastele info- ja kommunikatsioonitehnoloogia eripära valdamisel võimalus esitada esitatud materjaliga seotud toiminguid. (Gorbatšova. *Informatsioonilise-kommunikatsioonilised...*)

Traditsiooniliselt kasutatakse tundides info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid järgmistes valdkondades: klassiruumis visualiseerimise vahendina uue materjali (multimeedia, video, virtuaalsed laborid, virtuaalsed ringreidid, CD-d) õppimisel; eelnevalt uuritud materjali konsolideerimine (koolitusprogrammid); õpilaste teadmiste kontroll ja kontroll (viktoriinid, testid); ettekannete, aruannete, sõnavõtude ettevalmistamine. (Suslova 2013)

Kaasaegne muusikaõpetaja tajub audiovisuaalset muusikalist teavet sotsiaalse andena, mis tulevikus mõjutab intensiivselt ka õpilase väärtushinnangute kujunemist, tema moraalse ja esteetilist maailmapilti. Seetõttu tutvustavad kunsti valdkonnas töötavad õpetajad noorema põlvkonna kunstiõppe käigus aktiivselt audiovisuaalseid tehnoloogiaid. Muusikale orienteeritud digitehnoloogiaid saab üle kanda ka õpilaste iseseisva töö valdkonda (kodutööd, projektitegevused, mängud, muusikaviktoriinid). (Suslova 2013)

Samal ajal jäävad lahendamata paljud metoodilised ja tehnoloogilised küsimused, näiteks: kuidas muuta digitehnoloogia, audiovisuaalse muusikaalase teabe kasutamine efektiivseks? Kuidas edendada audiovisuaalsete muusikaliste teoste tajumisel mitte ainult mõtlemise visuaalse komponendi loomingu, vaid ka auditiivsel infol põhineva kunstilise pildi tekkimist? Kuidas mitte kaotada õpetaja ja õpilase vahelist isiklikku kontakti, mis on kunsti mõistmiseks ülioluline?

Tuleb märkida, et info- ja kommunikatsioonitehnoloogia praegune rakendusetaap hariduses ja eriti muusikas on eksperimentaalne. Käimas on kogemuste kogumise protsess, otsing koolituse

kvaliteedi parandamiseks ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia uute vormide kasutamiseks erinevates muusikalistes ja hariduslikes protsessides.

(Suslova 2013)

Digitaaltehnoloogia kasutamise probleem muusikatundides nii algkoolis kui ka põhikoolis pole praegu hästi mõistetav. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate kasutamise tõttu muusikalise kunsti valdkonnas ei saanud nad õppeprotsessis kohanemiseks korralikku arengut ja kogemusi, samas kui loodusõpetuse tsükli ained, täppisteadused ja mõned humanitaarteadused on koolis juba omandanud massiivse, ametliku iseloomu. Raskused info- ja kommunikatsioonitehnoloogia arendamisel muusikaõppes tekivad muusikaõpetuse metoodilise baasi ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate arendamise puudumise tõttu, mis sunnib õpetajaid keskenduma ainult isiklikele kogemustele ja oskustele otsima võimalusi info- ja kommunikatsioonitehnoloogia tõhusaks kasutamiseks.

Täna loovad paljud muusikaõpetajad ise elektroonilisi dũaamilisi käsiraamatuid või kasutavad võrgu olemasolevaid ressursse ja kohandavad neid, sealhulgas oma tunnis.

(Suslova 2013)

3. MUUSIKA MITTEFORMAALSETE ÕPPEMEETODITE UURIMUS NARVA JA SILLAMÄE MUUSIKAKOOLIDES

3.1. Uurimisküsimused ja -meetodid

Autori läbiviidud uurimuse eesmärgiks oli uurida olemasolevaid mitteformaalse õpetamise viise Narva ja Sillamäe muusikakoolides, välja selgitada õpetajate hinnangud, mil määral nad kasutavad mitteformaalset lähenemist õpetamisel ning mida annab nende õpilastele mitteformaalne lähenemine õpetamisel.

Püstitatud uurimisküsimused olid järgmised:

- 1) Milline on Narva ja Sillamäe muusikakoolide lähenemine mitteformaalsele õppele dokumentides?
- 2) Millised on kasutatavad mitteformaalsed õppemeetodid ja mis on mitteformaalse õppe kasu noore jaoks õpetajate hinnangul?
- 3) Mil määral erinevad kahe muusikakooli mitteformaalsed õppemeetodid?

Autor valis uurimuse läbiviimiseks kaks muusikakooli Ida-Virumaal: Narva muusikakooli ja Sillamäe muusikakooli. Kokku tegutses õppeaastal 2019/2020 11 muusikakooli, milles õppis üle 2600 õppuri (haridussilm.ee). Valiku aluseks oli autori soov võrrelda kahe kõrvuti asetseva linna muusikakooli, kus keskkond, õppe ja õpetajate taust peaks olema sarnane. Lisaks sellele käesoleva lõputöö autor ise õppis nendes koolides ja lõpetas neid, seepärast ta võib ka hinnata nende asutuste õppimisprotsessi seestpoolt.

Käesoleva uuringu andmekogumismeetodina kasutati kirjalikku küsitlust kahe muusikakooli õpetajate jaoks ning vaatlust õpetajate õppemeetodite rakendamise uurimiseks nende töö jooksul.

Küsitlus on uurimistüüp, mille puhul inimeste rühmale on vajalik vastata küsimustele. Enamik inimesi arvab, et küsitlused kujutavad endast saadetud posti teel trükitud küsimustike. Vaatamata sellele küsitlus on uuringu strateegia, mis koosneb erinevatest meetoditest andmete kogumise jaoks, näiteks telefoni- või lähiintervjuust, grüpiintervjuust, elektroonilistest küsimustikutest (e-posti abil ja veebilehekülgedel). Uurimine küsitluse kaudu võib sisaldada erinevaid küsimuste tüüpe ning tehnikaid. Küsitluses võib osaleda suur inimeste arv ning see võib koosneda kvantitatiivsetest andmetest, kvalitatiivse uuringu valdkonda kuuluvatest süvaintervjuudest. Küsitlus on üsna levinud uuringu meetod teave kogumise jaoks. (Infokäitumise... s.a.)

Küsitlus viidi läbi kirjalikult küsimustike alusel. Küsimustik oli koostatud elektrooniliselt, *Microsoft Word Document* programmi abiga. Enne küsimusi ankeedis on märgitud, et küsimustikus autor järgib konfidentsiaalsust ning uurija ise andis õpetajatele teada antud uuringu eesmärgist, vajadusel vastas nende lisaküsimustele. Töö autor saatis muusikakoolide õpetajatele küsimustikud e-posti teel ning sai neid vastustega tagasi samamoodi.

Küsimustik koosneb kuuest küsimusest. Küsimustik sisaldab küsimusi mitteformaalsete õppemeetodite kohta, õpilaste õppeedukuse kohta õpetajate arvates seoses mitteformaalsete õppemeetodite kasutamisega, individuaalse ja ühesuguse lähenemise kohta õpetaja õpetamisel, formaalse ja mitteformaalse õppemeetodite võrdlemise kohta, õpetaja mitteformaalsete õppemeetodite õpilase elus vajalikkuse kohta ning omaduste ja oskuste kohta, mida arendab mitteformaalne haridus muusikakooli näitel.

Antud uuringu küsimustik sisaldab nii suletud, kui ka avatud küsimusi, kuid need vahelduvad omavahel niimoodi, et vastaja andis võimalikult lahtisemad vastused.

Selle küsimustiku abil uurija püüdis selgitada välja Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate hinnanguid mitteformaalse õpetamise suhtes, teadma saada, millises mahus rakendavad õpetajad mitteformaalseid õppemeetodeid tunnis, kas on need meetodid tõhusad.

Uuringu vaatlus toimus Narva ja Sillamäe muusikakoolides muusikaloo ja solfedžo õppeainete tundides.

Vaatlus on uuringu viis, mille puhul uurija jälgib otseselt keskkonda ning tegevusi, hankides teabe erinevate meelte kaudu. Vaatlus koosneb süstemaatilisest, eetikaalaseid kokkuleppeid arvestavast ja eesmärgistatud infokogumisest ja talletamisest. Tänu sellele uurimisviisile uurija õpin tundma inimeste tegevusi, protsesse jm n-ö toimumise käigus. Antud uuringu viis võib olla nii iseseisev, kui ka kombineeritud teiste uurimismeetoditega. (Meetodite ja metodoloogia õppebaas 2014)

Uurija viibis solfedžo ja muusikaloo õppeainete tundides 3 nädalate jooksul, vaadeldes õpetajate õppemeetodeid, õpilasi ning kirjutades oma vaatluse märkmeid. Kogu vaatluse jooksul uurija püüdis mitte mõjutada kuidagi õppimise protsessi.

3.2. Üldinfo Narva muusikakooli ja Sillamäe muusikakooli kohta

Antud uurimistöö valim on kahe muusikakooli – Narva ja Sillamäe muusikakoolide – õpetajad. Need koolid olid valitud sellepärast, et Eesti huvikoolide statistika lähtudes viimase seitsme aasta jooksul Sillamäe muusikakooli õpilaste arv langeb iga aastaga – 2012/13. õppeaastal see arv oli umbes 211 õpilast, 2019/20. õppeaastal see arv on umbes 161 õpilast. Kõige suurem õpilaste hulga langus oli ajavahemikutes 2013/14. õppeaastast kuni 2014/15. õppeaastani (muusikakoolist lahkus 12 õpilast) ja õppeaastast 2017/18 kuni 2018/19. õppeaastani (muusikakoolist lahkus 16 õpilast). Rääkides Narva muusikakoolist, selle õppurite arvu statistika on ka kurb – selle muusikakooli õppurite arv langeb juba õppeaastast 2009/10. See langes stabiilselt iga aastaga õppeaastani 2014/15 (hulgast 442 õppurite hulk langes kuni 413), seejärel õpilaste hulk suurenes ühe õppeaasta jooksul kuni arvuni 423 õpilast ning see jälle langes õppeaastast 2015/16 kuni õppeaastani 2017/18 (hulgast 423 õppurite hulk langes kuni 406). 2017/18 õppeaasta jooksul Narva muusikakooli õpilaste arv kasvas, kuna 2018/19 õppeaasta algusest Narva Linnavalitsuse kultuuriosakond otsustas ühendada kolm muusikakooli – Kreenholmi muusikakooli, Narva Koorikooli ja Narva muusikakooli – üheks muusikakooliks. Kõige olulisem õppurite arvu langus oli ajavahemikutes õppeaastast 2011/12 õppeaastani 2012/13 (muusikakoolist lahkus 18 õpilast) ning õppeaastast 2016/17 õppeaastani 2017/18 (muusikakoolist lahkus 11 õpilast). Muidugi tänu sellele, et 2018/19. õppeaastal Narvas ühendati kolm Narva muusikakooli, ühe koolina Narva muusikakooli õpilaste arv suurendas kuni 732 noort, kuid vaadates nende kolme muusikakoolide ühisele statistikale, võib näha, et 2012/13. õppeaastast kuni 2014/15. õppeaastani õppurite hulk vähenes 899-st kuni 833 õpilast (õpilaste arvu vahe on 66 õppijaid). Järgmise aastaks ehk 2015/16. õppeaastaks õpilaste arv suurenes 33 noort. Ent edaspidi Narva muusikakoolide õppurite hulk uuesti hakkas vähenema, eriti suur langus oli õppeaastast 2017/18 õppeaastani 2018/19 (muusikakoolist lahkus 126 noort) ning suur langus oli ka õppeaastast 2018/19 õppeaastani 2019/20 – muusikakoolist lahkus 63 noort. (Haridussilm. *Huviharidus*)

Sillamäe muusikakool hakkas tegutsema aastal 1952, seal oli ainult 2 eriala – klaver ja akordion, 25 õpilast ja 5 õpetajat. Õppetegevus toimus tänavuse Sillamäe Huvi- ja Noortekeskuse Ulei ruumides. Alates 1958. aastast muusikakoolil on oma hoone. (Sillamäe muusikakooli arengukava 2016-2018)

Tänapäeval ehk 2019/2020. õppeaastal Sillamäe muusikakoolis on 25 pedagoogi, 161 õpilast, õppekavasid on kokku 11 (Haridussilm. *Huviharidus*), mille õppeained on viiul, trompet, akordion, flööt, saksofon, pop-jazz muusika, kitarr, metsasarv, klarnet, tšello, klaver (EHIS. *Õppekavad, load...*).

Narva muusikakool tegutseb alates aastast 1887 kuni aastani 1911. Aastal 1922 seda avatakse uuesti. 1950. aastast Narva muusikakool tegutses Eesti Gümnaasiumi hoones, seal oli 38 õppurit ja 3 õpetajat. Selle muusikakooli baasil oli loodud Narva linna sümfooniaorkester ning oli esimest korda korraldatud Rahvusvaheline noorte pianistide konkurss 1999. aastast (ja viiakse seda läbi iga aasta). (Vikipeedia)

Käesoleval ehk 2019/2020 õppeaastal Narva muusikakoolis on 77 pedagoogi, 669 õpilast, õppekavasid on kokku 32 (Haridussilm. *Huviharidus*). Nende õppeained on süntesaatori õppekava, löökpillid, trompet, tšello, jazzklaver, kannel, koorilaul poistele ja noormeestele, basskitarri õppekava (vabaõpe), klassikaline kitarr, vokaali õppekava, akordioni õppekava (vabaõpe), flöödi vabaõpe, klarnet, klaveri õppekava (vabaõpetus), tuuba vabaõpe, metsasarve vabaõpe, viiul, koorilaulu pöhiõpe tütarlastele, trompeti vabaõpe, akordion, flööt, saksofon, klassikalise kitarri õppekava (vabaõpe), löökpillide õppekava (vabaõpe), plokkflööt, pop-jazz laulu pöhiõpe, muusikaliste tegevuste algõppe õppekava, basskitarr, saksofoni õppekava (vabaõpe), laulmise eriala vabaõpe, klaver (EHIS. *Õppekavad, load...*).

3.3. Uurimuse küsitluse ja vaatluse kirjeldus

Uurimus oli viidud läbi 2018/19 õppeaastal.

Uurimuse küsitlus viidi läbi muusikakoolide õpetajate seas. Lõputöö autor lähtus valiku tegemisel Viljandi kultuuriakadeemia tudengi Margarita Minyaylo bakalaureusetöö tulemustest. Selle järgi Ida-Virumaa solfedžoõpetajaid on kõige rohkem vanuses 41-60 a. (Margarita Minyaylo 2014). Lisaks toetus töö autor Sillamäe ja Narva muusikakoolide pedagoogide vanuse statistikale: õppeaastast 2012/13 kuni õppeaastani 2017/18 nendes muusikakoolides töötasid 4-7 õpetajat vanuses noorem, kui 40 a. Selles ajavahemikus nendes koolides töötas 6-8 õpetajat vanuses 40-49 a. ning selles ajavahemikus pedagoogide hulk vanuserühmas 60 a. ja vanem suurenes iga aastaga ning pedagoogide arv vanuserühmas 50-59 a. langes iga aastaga – õppeaastal 2012/13 nendes muusikakoolides oli 30 õpetajat vanuses 60 a. ja vanem ning 33 õpetajat vanuses 50-59 a., kuid õppeaastaks 2017/18 muusikakoolides õpetas 44 pedagoogi vanuses 60 a. ja vanem ning 17 pedagoogi vanuses 50-59 a. Ajavahemikus õppeaastast 2018/19 õppeaastani 2019/20 pärast Narva muusikakooli, Narva Koorikooli ja Kreenholmi muusikakooli ühendamist, nende muusikakoolide (koos Sillamäe muusikakooliga) õpetajate vanuserühmade suhe jäi umbes sarnaseks võrreldes 2019/20. õppeaastaga. (Haridussilm. *Huviharidus*) Lisaks sellele autor lähtus Narva ja Sillamäe õppealajuhatajate küsitlusest nende koolide õpetajate põhikontingendi kohta vanuse suhtes.

Uurimuse küsitluse jaoks oli valitud just see õpetajate vanuse grupp: 41-60 a, mis oli jagatud kolmeks vanuserühmaks: 40 a. ja noorem, 40-55 a. ja 55 a. ja vanem. Uuringu jaoks valiti 10 õpetajat - 5 Narvast ja 5 Sillamaelt, igast koolist 1 õppejõud kuni 40 aastat vana, 2 õpetajat vanuses 40–55 aastat, 2 õppejõudu vanuses 55 aastat ja vanem. Küsitlus toimus *Microsoft Word Document*-i kaudu elektrooniliselt. Kuid õpetajatega, kellel oli mugavam suuliselt küsimustele vastata, lepidi kokku küsitluse-intervjuu toimumise päeval ja kellaajal. Iga intervjuu kestis umbes poolteist tundi. Küsimustele anti täpsed vastused.

Uurimuse vaatlus toimus tundides, kus osalesid muusikakoolide teiste, kolmandate ja neljandate klasside õpilaste seas. Olid valitud just need muusikakoolide õppeklassid sellepärast, et esimeses klassis noored veel harjuvad õppeprotsessiga, nad veel kohanevad uues kollektiivis, harjuvad õpetajatega. Kuid teise, kolmanda ja neljanda klasside õppurid juba tunnevad õppimise protsessi, ning koos sellega nendel ei kujunenud veel selleks vanuseks konkreetset suhtumist muusika vastu, mis on abiteguriks sellele, et õpetada neid mitteformaalselt, et nendel ise tekiks huvi selle valdkonna vastu ning samal ajal arendada neid mitmekülgsest.

Uuritavad õppeained olid muusikalugu ja solfedžo. Need õppeained valiti seetõttu, et tunnid nende ainete raames toimuvad rühmas, kus on paremini näha õpetaja lähenemist õpetamisel igale õppijale ning seda oli lihtsam vaadelda koos samal ajal. Sellal kui teised tunnid erialade raames toimuvad alati individuaalselt ning seda oli keerulisem vaadelda, kuna oli vajalik üsna palju aega vaatluse jaoks.

Vaatluse läbiviimisel kasutas autor lõputöö teoreetilisele osale tuginedes oma koostatud arusaama mitteformaalse õpetamise kriteeriumidest, mida vaadelda:

- õpetaja oskus rahulikult ja heatahtlikult suhelda õpilastega (ilma karjumise, riidlemise, karistamiseta õppurite suhtes);
- õpetaja paindlikkus õpetamisel tunnis;
- õpetaja oskus suhtuda igasse õpilasesse võrdselt, mitte eristades ega alandades kedagi ning mitte võrreldes õpilasi omavahel;
- õpetaja oskus tuua paralleeli õppimise ja elu vahel ehk tuua näiteid elust.

Autor sõlmis kokkulepped iga õpetajaga solfedžo ja muusikaloo tundides osalemiseks ja nende vaatlemiseks. Töö autor leppis iga solfedžo ja muusikaloo õpetajaga kokku eraldi ning õpetajad teatasid sellest edasi õppijaid ning enne iga tunni, millel viibis autor õpetaja tuletas õppuritele meelde, et tunnil viibib tudeng, vaadeldes õppeprotsessi oma õppeuuringu raames. Kokku osales autor 31 õppetunnis, neist 10 oli solfedžo- ja muusikaloo tundi Narvas ja 21 Sillamäel, millest 10 oli solfedžo- ja muusikaloo õppetundi ning 11 erivajadustega lastele mõeldud õppetundi. Autor

istus klassiruumis, jälgis, kuidas õpetaja õpilastega suhtleb, jälgis õpilaste reaktsiooni, kirjutas märkmikusse märkmeid. Vaatluse ajal püüdis ta tunniprotsessi mitte mõjutada.

3.4. Küsitluste ja vaatluse tulemused

3.4.1. Küsitluse tulemused

Uurimuse küsimustik muusikakoolide õpetajate jaoks koosnes kuuest küsimusest.

Esimene küsimus oli „Kas te kasutate oma töös mitteformaalseid õppemeetodeid? Milliseid? Kui tihti?“, mille kaudu autor püüdis saada teada, kas õpetajate meelest kasutatakse Sillamäe ja Narva muusikakoolides mitteformaalseid õppemeetodeid ning millised nad on. 7 õppejõudu vastasid, et kasutavad oma töös mitteformaalseid õppemeetodeid, 1 õpetaja Narva muusikakoolist ütles, et kasutab neid õppemeetodeid mõnikord, 1 õppejõud Sillamäe muusikakoolist vastas, et kasutab neid õppemeetodeid ainult esimeste klasside õpilaste jaoks ning 1 õpetaja Sillamäe muusikakoolist ütles, et ta üldse ei kasuta mitteformaalseid õppemeetodeid oma töös, kuna „just formaalne lähenemine, õpetaja nõudlikkus annavad suuremaid tulemusi“. Õppejõud Narva muusikakoolist ütlesid, et näiteks nad lubavad vanemate klasside õppijatel viia läbi tundi nooremate õppurite jaoks, vestlevad õpilastega, rahulikult seletades, kui laps tegi midagi valesti, suhtlevad õpilastega võrdselt täiskasvanutega („Õpilases ma juba näen täiskasvanut ning käitun vastavalt sellele.“). Üks vastanud õpetajatest ergutab õppijaid, kui nad saavutavad vahe-eesmärke, ta märgib õpilase jaoks käitumise piiri, mida ei saa astuda üle ning kui õpilane on selle lähedal, õppejõud näitab temale intonatsiooniga, et ta ei saa minna selle üle. Üks Sillamäe muusikakooli õpetaja vastas, et näiteks ta püüab ärata huvi õpilastes igal viisil sellepärast, et tänapäeval õppijad on liiga koormatud. Õpetajad Narva muusikakoolist ütlesid, et näiteks kasutavad oma töös õpetamise mänguvormi (1 õpetaja ütles, et kasutab seda rohkem nooremates klassides), teevad ise filme õppetunni teemal, mõnikord korraldavad teejoomist ning vestlevad õpilastega, 1 õpetajatest korraldab iga aasta kontserte Narva muusikakooli õpilaste seas Narva eakate inimeste klubi jaoks. 1 kahest õpetajatest Sillamäe muusikakoolist vastas, et näiteks ta kaasab õpilasi mängu ja ainult siis lisab õppekava mängule või kasutab õppetunnil videoid tunni teemal. Narva muusikakooli õppejõud ütles, et näiteks annab õppuritele muusikateoseid, mis on huvitavamad nende jaoks, mitte neid teoseid, mis on muusikakooli kohustuslikus õppekavas. Sillamäe kooli õppejõud vastas, et kasutab mitteformaalseid õppemeetodeid lähtudes õppuri vanusest ja eripäradest, näiteks nooremates klassides ühe tunni jooksul ta püüab õpilase tähelepanu erineval moel: joonistuste, luuletuste, rütmi plaksutamise kaudu ning tänu sellele õppijad arendavad nii muusika-, kui ka teisi oskusi või ta kaasab õppijaid ansamblisse, kuna „ansambli osalejad motiveerivad noort tegelema muusika õppimisega“.

Teine küsimus oli „Mismoodi teie arvates mitteformaalne lähenemine õpetamises mõjub sellele, et õppija edukalt saab õppematerjali selgeks (tema õppeedukusele)?“, mille abil autor püüdis saada teadma, kas ja kuidas on seotud õpetajate arvates mitteformaalne õpetamine Sillamäe ja Narva muusikakoolides õppijate õppematerjali selgeks saamisega. Õpetajad Narva muusikakoolist vastasid, et „mitteformaalne lähenemine annab õppurile usku oma jõusse“, selle abiga on kergem jõuda teineteisemõistmiseni õppijaga. 1 Sillamäe muusikakooli õppejõud ütles, et „see lõdvestab õpilasi, ei tohi kogu aeg mängida, on vajalik teha vastavalt õppekavale ehk formaalne lähenemine peab olema esmajärjekorras“, teine õppejõud ütles, et see mõjub positiivselt, kuna õpetajad ise küsivad õpilastelt, mida nad ise tahaksid mängida, et nendel oleks huvi muusika tegelemise vastu. Narva muusikakooli õpetajad vastasid, et niimoodi õppurid saavad õppematerjali kiiremini selgeks, tänu sellele lähenemisele õpilane ise tahab õppida, näiteks Narva muusikakooli iga-aastane džässfestival, mis eksisteerib juba 24 aastat, ilmus tänu õpilasele, kes tahtis lahkuda muusikakoolist, kuid 1 nendest õpetajatest pakkus temale teha ühist lavapala teise õpilasega ning tulemus oli nii hea, et õppejõud otsustas selle baasil teha kontserdi, mida korraldatakse seni. 1 õppejõud Sillamäe muusikakoolist, kes kasutab mitteformaalseid õppemeetodeid, ütles, et see lähenemine mõjub positiivselt, kõige tähtsam luua sidet õppijaga sellepärast, et „kui on kontakt õpilasega, siis on ka tulemus“. Õpetaja Narva muusikakoolist vastas, et sellel lähenemisel õppuril tekib huvi õppematerjali omandamise vastu, õpilaste enamus, eriti vanemad õppijad tahavad tegeleda kaasaegse muusikaga, kuid „praegune õppekava oli koostatud, kui muusika polnud niivõrd mitmekesine“. Sillamäe muusikakooli õppejõud ütles, et selle abiga on kergem saavutada lõppeesmärki, kui 1 meetod ei tööta, siis ta proovib teisi, ta püüab luua mugavat atmosfääri iga õpilase jaoks.

Kolmas küsimus oli „Kas te kasutate õpetamisel enam-vähem ühesugust lähenemist või individuaalset lähenemist õpilase suhtes?“, mille kaudu autor püüdis saada teada, milline õpetamise lähenemine on õpetajatel prioriteediks: kas sarnane kõikidele või iga õppija eripärasid arvestav. Narva muusikakooli õpetajad vastasid, et kasutavad individuaalset lähenemist, kuna kõik noored on erinevad ning oma tajukiirusega. Õpetajad Sillamäe muusikakoolist ütlesid, et peamiselt kasutavad individuaalset lähenemist, 1 õppejõud, kes kasutab mitteformaalseid õppemeetodeid ainult esimestes klassides, ütles, et mida vähem õpilasi grupis, seda rohkem individuaalset lähenemist ning „seda lähenemist ei saa olla grupis, milles on rohkem kui 5 õppurit“. Õpetajad Narva muusikakoolist vastasid, et kasutavad mõlemaid lähenemisi, 1 õppejõud ütles, et näiteks ta joonistab või loeb luuletusi õppijaga, mille kaudu ta aitab õpilast meeletuda õppetunnile. 1 Sillamäe muusikakooli õpetajatest ütles, et kasutab mõlemaid lähenemisi, teine õppejõud vastas, et kasutab ainult individuaalset lähenemist, „on vaja igaks

õpilaseks leida oma niite“. Õppejõud Narva muusikakoolist ütles, et kasutab oma töös nii ühesugust, kui ka individuaalset lähenemist, kuna „on olemas tunniteemad, mida kõik peavad läbima“ ning kõigil on erinevad võimed ja huvid muusikas. Sillamäe muusikakooli õppejõud vastas, et kasutab ainult individuaalset lähenemist, näiteks ta toob näiteid oma elust, fokuseerib õppija tugevatel külgedel, näitab temale vigu niimoodi, et õpilane rahulikult võtab seda vastu.

Neljas küsimus oli „Kas formaalsed ja mitteformaalsed õppemeetodid teie arvates on ühteviisi efektiivsed või üks nendest meetoditest on efektiivsem? Miks?“, mille abiga autor püüdis saada teada, kas sarnaselt või erinevalt efektiivsed formaalsed ja mitteformaalsed õppemeetodid omavahel õpetajate meelest ning miks. 1 Narva muusikakooli õpetajatest vastas, et meetodite ühendamise annab parimat tulemust, teine õppejõud vastas, et iga õpilasega on erinevalt ning „kui ma ise juba ei saa hakkama situatsiooniga, siis ma kutsun vanemad välja“. Üks Sillamäe muusikakooli õpetaja, kes kasutab mitteformaalset õpetamist ainult esimestes klassides, ütles, et õpetamisel peab olema mitte rohkem, kui 30 % mitteformaalseid õppemeetodeid ning ülejäänud õpetamise osa peab olema formaalne. Teine õppejõud sellest koolist vastas, et mitteformaalsed õppemeetodid on efektiivsemad, eriti see aitab tänapäeval, kui õppuritel kaob huvi muusika õppimise vastu. Õpetajad Narva muusikakoolist vastasid järgmiselt: 1 vastas, et neid meetodeid on vaja kasutada koos, siis on parim tulemus, teine õppejõud ütles, et mitteformaalsed õppemeetodid on efektiivsem sellepärast, et peale muusikaoskusi see arendab teisi tähtsaid oskusi. 1 õpetajatest Sillamäe muusikakoolist, kes kasutab õpetamises mitteformaalseid õppemeetodeid, ütles, et formaalne lähenemine peab olema, kuid mitteformaalset lähenemist on vaja kindlasti rakendada, et seada end õppija järgi. Narva muusikakooli õppejõud vastas, et on erinevalt, ühele õpilasele sobib formaalne õppemeetod, teisele õpilasele on vaja seletada teemat või küsimust teistmoodi. Sillamäe muusikakooli õppejõud ütles, et mitteformaalsed õppemeetodid kindlasti peavad olema, kuna pedagoogika on pidevalt muutuv protsess ning pedagoog muutub kutseelu jooksul koos oma õppemeetoditega.

Viies küsimus oli „Kas on vajalik teie arvates õpilasele mitteformaalne lähenemine (mida õpetaja kasutab tunnis) väljaspool muusikakooli, eluülesannete lahendamisel? Miks?“, mille kaudu autor püüdis saada teadma, kas on vajalik mitteformaalne lähenemine muusikakoolis õppijatele nende argielus õpetajate hinnangul. Narva muusikakooli õpetajad vastasid, et see on vajalik sellepärast, et õppurid toovad kogemust tunnist kaasa igapäevaelusse, näiteks oskust lahendada konflikti rahulikult. 1 Sillamäe muusikakooli õpetaja vastas, et selline lähenemine on vajalik õppijate elus, kuna selle abiga nad oskavad leida ühist keelt inimestega, töötada kollektiivis. Teine õppejõud ütles, et „kogu rõhku õpetamises muusikakoolis pannakse eksamite sooritamisele ning õpilaste vanemad pole huvitatud, et nende lapsed saavutaksid mingeid tulemusi muusikas“. 1 õpetajatest

Narva muusikakoolist ütles, et „õpilased tihti kasutavad teadmisi muusikakoolist üldhariduslikus koolis muusika või kirjanduse tundides“. Teine õppejõud vastas, et on vajalik, kuna see on elukogemus, samuti kui noored toovad kaasa kogemust nende perekonnast oma elusse. Ning ta on ise psühholoogi rollis suheldes õpilasega, mis ka võib minna tarvis tema eluolukordades. 1 Sillamäe muusikakoolist õpetaja, kes väidab, et ta ei kasuta mitteformaalseid õppemeetodeid, ütles, et ei ole vajalik. Teine õppejõud vastas, et on vajalik, näiteks tähtis oskus usaldada ja oskus olla psühholoogina on kindlasti kasulikud elus. Narva muusikakooli õpetaja ütles, et on vajalik sellepärast, et see aitab õppuritel näiteks leida oma tugevaid külgi ning fokuseerida nendel. Sillamäe muusikakooli õppejõud vastas, et vajalik, kuna see on elukogemus, isegi kui tulevikus õppur ei saa professionaalseks muusikuks.

Kuues küsimus oli „Milliseid elutähtsaid omadusi ja/või oskusi teie arvates arendab õpilasel mitteformaalne haridus (muusikakooli näitel)?“, mille abiga autor püüdis saada teadma, millised omadused ja oskused arenevad õppijatel tänu mitteformaalsele haridusele muusikakooli näitel. Õpetajad Narva muusikakoolist vastasid, et õppuritel näiteks areneb oskus tegutseda koos inimestega, noor õpib mitte karta teha vigu, avardab oma silmaringi. Sillamäe muusikakooli õpetajad ütlesid, et noortel arenevad näiteks kommunikatsiooni oskus või oskus lahendada situatsiooni ilma konfliktita. Õpetajad Narva muusikakoolist vastasid, et õpilasel arenevad erinevad oskused, näiteks suhtlemisoskus, usaldussuhted, oskus tegutseda koos inimestega. Sillamäe muusikakooli õppejõud vastas, et õpilastel arenevad näiteks tolerantsus, loov mõtteviis. Õppejõud Narva muusikakoolist vastas, et õppijatel arenevad näiteks oskus mõtelda mittestandardset, improviseerimise oskus. Sillamäe muusikakooli õppejõud ütles, et õppuril arenevad näiteks kommunikatsiooni oskus, oskus mõtelda loovalt, enesearenduse oskus.

Uurimise autor püüdis võrrelda nn vanema ja noorema põlvkondade õpetajate vastuseid. Muusikakoolide õpetajad noorem kui 40 a. väidavad, et kasutavad üsna palju mitteformaalseid meetodeid, kasutavad seda, mis on huvitavam õpilase jaoks, kasutavad koos õppekavaga kaasaegset muusikateoseid, nad lähenevad õpilastele individuaalselt. Õpetajad, kes on vanuse vahemikus 40-55 a.v., vastasid erinevalt – vähem osa nendest kasutab oma töös peamiselt formaalset lähenemist, kuna arvab, et mitteformaalne lähenemine õpetamisel sobib rohkem noorte klasside jaoks ning suurem osa nendest õpetajatest kasutab enamasti mitteformaalset lähenemist, nad teevad tunnikava põhinedes õpilaste huvides, korraldavad ja viivad läbi konkursse, mängu noorte jaoks õppekava raames, kuid mitteformaalse lähenemisega, kasutavad individuaalset lähenemist. Narva ja Sillamäe muusikakoolide nn vanemad õpetajad (vanem kui 55 a.) samuti kasutavad oma töös mitteformaalseid õppemeetodeid, peamiselt nooremate klasside õpilaste jaoks, nad kasutavad oma töös ka individuaalset lähenemist, nad väidavad, et

mõnikord mitteformaalne lähenemine on nendel heaks abiks õpetamisel. 1 õppejõud vanuses vahemikus 40-55 a. üldse ei kasuta mitteformaalseid õppemeetodeid, 2 õpetajat vanem kui 55 a. harva kasutavad mitteformaalseid õppemeetodeid.

Autor võrdles Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate vastuseid ja tegi järelduse, et enamik küsitletud õpetajatest Narva ja Sillamäe muusikakoolidest kasutavad oma töös mitteformaalseid õppemeetodeid. Õpetajad noorem kui 40 a. kasutavad seda õpetamisel igas klassis ja üldkokkuvõttes rohkem, kui teised küsitletud õpetajad, õpetajad vanuses vahemikus 40-55 a. kasutavad oma töös rohkem mitteformaalset lähenemist, kui formaalset ning õpetajad vanem kui 55 a. rakendavad mitteformaalset lähenemist peamiselt noorte klasside jaoks. 8 õpetajat 10-st peamiselt kasutavad individuaalset lähenemist töös õpilastega, 8 õpetajat 10-st küsitletud õpetajatest arvavad, et mitteformaalne lähenemine õpetamisel areneb noort mitmekülgselt. 7 õpetajat 10-st kombineerivad või vaheldavad formaalset õpetamist mitteformaalse õpetamisega, kuna see aitab noortel saavutada efektiivsemaid õppetulemusi.

3.4.2. Vaatlus

Esimese nädala jooksul töö autor külastas rühmatunde solfedžo, muusikaloo ainete raames. Autor vaatles õpetajate lähenemist igale lapsele rühmas nende lähenemist laste grupile, kui tund oli mõeldud rühmale. Igas tunnis ta kirjutas märkmed, mis vastasid autori vaatluse põhjal järgmistele küsimustele: 1) kuidas õpetajad suhtuvad õpilastesse, 2) milliseid õppemeetodeid nad rakendavad õppeprotsessis ning 3) kuidas lapsed tajuvad seda.

Teisel nädalal töö autor hakkas võrdlema solfedžo ja muusikaloo õpetajate formaalsete ja mitteformaalsete meetodite balanssi. Ning järgmiste kahe nädalate jooksul vaatluse tulemusena autor järeldas, et muusikakooli õpetajad kasutavad õppetöös rohkem formaalseid õppemeetodeid võrreldes mitteformaalsete meetoditega. Näiteks nad tihti pöördusid õpilaste poole või ühe õppija poole lugupidamatult, tegid märkusi ühele õpilastest tema klassikaaslaste ees või kogu tunni jooksul tegid märkusi konkreetsele õppurile, võrdlesid õppijaid omavahel, õppurite nn paha käitumise juhul õpetajad ähvardasid õpilasi, et nad panevad nendele kahte või kutsuvad järgmisel korral tundi muusikakooli direktori, õpetajad näitasid muigega ühele lastest tema viga kogu klassi ees. Samas muusikakoolide õpetajad kasutasid oma töös ka mitteformaalseid õppemeetodeid. Näiteks mingi muusikateose kuulamisega paralleelse video vaatamise ajal õpilased iga kord palusid õpetajalt lülitada välja valgus klassis – nendele väga meeldis niisugune atmosfäär – ja õpetaja lubas seda. Samuti seletades tunni teemat õpetajad tõid palju näiteid oma isiklikust elust, millega äratasid huvi õppijates õppeaine vastu, õpetajad tõid analoogiat

terminile, noodikestusele või naljatasid, et assotsiatsiooni ja nalja abiga aidata õppijaid paremini saada aru teemat, õppejõudud andsid võimalusi öelda igale oma vaatenurga mingi teema kohta, kui õpilastel oli, millega nad tahtsid jaguneda.

Solfedžo ja muusikaloo tundide vaatlusel nägi autor üldiselt, et enamik õpetajatest vanem kui 55 aastat kasutavad tunnis peamiselt formaalseid õppemeetodeid. Mõned nendest seisis klassi ees tunni jooksul ehk nad olid erinevatel tasemetel noortega, mõned istusid klassi ees nagu õpilased ehk nad olid ühel tasemel noortega. Solfedžo ja muusikaloo õppejõud vanuses vahemikus 40-55 aastat samuti rakendavad õpetamisel formaalset lähenemist, kuid mõnikord nad vaheldavad seda mitteformaalse lähenemisega. Peamiselt igal tunnil, millel viibis töö autor õpetajad viisid õppetunde läbi rangelt vastavalt tunniplaanile. Mõned õpetajad rakendasid tunnil mitteformaalseid õppemeetodeid, näiteks toovad näiteid oma elust, vestlevad õpilastega, annavad võimalust nendele öelda oma seisukohta. Osa õpetajatest kasutasid tunnil arvuti õppematerjali seletamisel, kuid suuliselt rakendasid formaalseid õppemeetodeid, näiteks. Osa pedagoogitest vastupidi kasutasid tavalisi õppematere, näiteks tahvlit, klaverit, abitabeleid ning koos sellega nad rakendasid mitteformaalset lähenemist õppijate suhtes. Paljud õpetajatest, kelle tundidel viibis autor oskuslikult vaheldasid erinevaid abimaterjale, et õpilane paremini omandaks tunniteemat ja areneks ühel ajal erinevaid oskusi. Näiteks õppejõud rääkis uuest heliloojast, kohe mängis tema tuntud teose osa klaverit, pakkus seda korrata õpilastel ning õpetaja laulis koos õpilastega selle teose osa.

Tundide vaatluse käigus tegi autor näiteks järgmisi märkmeid:

- muusikaloo tunni märked: „õpetaja motiveerib õpilasi osaleda kontsertides hinnete abil“, „õpetaja tihti tegi märkusi mingile õpilasele klassi ees“, „õpetaja lubas õpilastel lülitada valgust välja, kui nad vaatasid videot tunni teemal“;
- solfedžo tunni märked: „pärast tundi õpetaja seletas õppijale arusaamatu küsimust ehk õpetaja kasutas individuaalset lähenemist“, „õppurid mõnikord naljatavad ning õpetaja ei ole selle vastu“, „õppejõud heitis mingile õpilasele ette seda, et ta tegi midagi valesti“;
- noortega erivajadustega tunni märked: „õppiija pakub oma ideid tunni jooksul, õpetaja toetab seda“, „õpetaja kasutab palju assotsiatsioone, kuna õppiija tajub õppeteemat paremini kujude abil“, „õppur ei karda kiita enda, kui mingi tegevus tal edukalt tuli välja“.

3.4.3. Järeldused

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli uurida olemasolevaid mitteformaalse õpetamise viise Narva ja Sillamäe muusikakoolides, välja selgitada õpetajate hinnangud, mil määral nad kasutavad mitteformaalset lähenemist õpetamisel ning mida annab nende õpilastele mitteformaalne lähenemine õpetamisel. Uurimisprobleemina oli hüpotees, et Sillamäe ja Narva muusikakoolides tihti ei jätku mitteformaalset õpetamist ning peamiselt nendes koolides kasutatakse formaalset õpetamist, mis tähendab ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele.

Selles töös uuriti Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate õppemeetodeid. Lähtudes saadud uuringu tulemustest, autor järeldab, et nende muusikakoolide õpetajad erinevates vanustes kasutavad nii formaalseid, kui mitteformalseid meetodeid, kuid osa vanematest õpetajatest ehk pedagoogid vanem kui 55 aastat peamiselt kasutavad formaalset lähenemist tunnis, näiteks nad harva kasutavad individuaalset lähenemist töödes õpilaste rühmaga, nad saavad võrrelda õpilasi omavahel või võtta õpilast läbi klassi eest, mõned õpetajad vanem kui 55 aastat õpivad noori, et ei tohi teha vigu, mille tõttu õppuritel tekib hirm ka väljaspool muusikakoolist iga viga eest.

Tuginedes uuringu tulemustele, autor teeb järeldusi, et õpetajate õpetamismeetodid ei sõltu enamasti nende vanusest, Sillamäe ja Narva muusikakoolide õpetajate õpetamismeetodid on enamasti sarnased ning eraldi formaalne ja mitteformaalne õppemeetodid ei või olla efektiivsem, või vähem efektiivselt. Need kindlasti peavad olema kasutatud koos, siis õppe tulemus on kõige parem.

Uuringu käigus autor uuris olemasolevaid mitteformaalse õpetamise viise Narva ja Sillamäe muusikakoolides, ta selgitas välja, kuidas õpetajad hindavad mitteformaalsete õppemeetodite kasutamise tasemet oma õppetöös ning mida annab mitteformaalne lähenemine õppetöös noortele ehk autor saavutas töö esialgsed eesmärgid.

Töö kirjutamise alguses autor oletas, et Sillamäe ja Narva muusikakoolides tihti ei jätku mitteformaalset õpetamist ning peamiselt nendes koolides kasutatakse formaalset õpetamist, mis tähendab ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele. Uuringu käigus ta ei kinnitanud oma hüpoteesi, kuna selgitas välja, et antud muusikakoolides erineva vanuse õppejõud erineval määral kasutavad mitteformaalseid õppemeetodeid, enamasti nende meetodite rakendamine ei sõltu vanusest, kuid õpetajate nn noorem põlvkond kasutab oma töös mitteformaalset lähenemist sagedam, kui õpetajate nn vanem põlvkond.

KOKKUVÕTE

Käesoleva lõputöö teema on „Narva ja Sillamäe muusikakoolide õpetajate mitteformaalsed õppemeetodid“. Töö eesmärgiks oli uurida olemasolevaid mitteformaalse õpetamise viise Narva ja Sillamäe muusikakoolides, välja selgitada õpetajate hinnangud, mil määral nad kasutavad mitteformaalset lähenemist õpetamisel ning mida annab nende õpilastele mitteformaalne lähenemine õpetamisel. Autor püstitas töö uurimisprobleemina hüpoteesi, et Sillamäe ja Narva muusikakoolides tihti ei jätku mitteformaalset õpetamist ning peamiselt nendes koolides kasutatakse formaalset õpetamist, mis tähendab ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele.

Uurimisküsimused olid järgmised:

- 1) Milline on Narva ja Sillamäe muusikakoolide lähenemine mitteformaalsele õppele dokumentides?
- 2) Millised on kasutatavad mitteformaalsed õppemeetodid ja mis on mitteformaalse õppe kasu noore jaoks õpetajate hinnangul?
- 3) Mil määral erinevad kahe muusikakooli mitteformaalsed õppemeetodid?

Antud lõputöö koosneb kolmest peatükist ja neljast tööd täiendavast lisast. Esimene ja teine peatükid sisaldavad teoreetilist alust, milles kirjeldatakse üldhariduslikute ja huvikoolide õppemeetodeid ehk formaalseid ja mitteformaalseid õppemeetodeid, kirjeldatakse kaasaegset õpetamist muusikatunnis, erinevate kultuuride pedagoogide mitteformaalseid õppemeetodeid. Kolmas uurimistöö peatükk on lõputöö uurimisliku osa kirjeldamine ehk empiiriline tööosa, mis oli läbi viidud kvalitatiivse uurimismeetodi abiga, milles autor kirjutab läbiviidud uurimuse meetoditest, valimist, kogutud andmetest ja andmete analüüsi tulemustest ning uurimuse järeldustest.

Lõputöö autor tegi teoreetilist uurimuse mitteformaalsete ja formaalsete õppemeetoditest Eestis ja teistes riikides. Seejärel ta viis läbi uuringut Narva ja Sillamäe muusikakoolides õpetajate seas, põhinedes teoreetilisele taustale. Autor viibis muusikakoolide solfedžo ja muusikaloo tundides kolme nädala jooksul, vaadeldes nimetatud huvikoolide õpetajate õppemeetodite eest ja nende koostööd õppuritega. Uuringu jooksul autor saavutas töö eesmärgid – ta uuris Narva ja Sillamäe muusikakoolide praegusi mitteformaalse õppeviise, ta selgitas välja õpetajate hinnangud, mil määral nad kasutavad mitteformaalset lähenemist õpetamisel ning mida annab nende õpilastele mitteformaalne lähenemine õpetamisel. Uurimistöö käigus autor selgitas välja, et antud huvikoolides õppejõud rakendavad õpetamisel mitteformaalset lähenemist erineval määral sõltumatult nende vanustest, et mõned õpetajad vanem kui 55 aastat kasutavad enamasti formaalseid õppemeetodeid ning mitteformaalseid meetodeid rakendavad harva või üldse ei

kasuta. Uuringu jooksul selgitas välja, et õpetajad noorem kui 40 aastat ja vanuses vahemikus 40-55 aastat sageli kasutavad oma õppetöös mitteformaalseid õppemeetodeid, enamik õpetajatest arvavad, et mitteformaalne lähenemine on kasulik ja aitab õpetamisel, suur osa küsitletud õpetajatest arvab, et mitteformaalne lähenemine õpetamisel aitab areneda õpilastel mitmekülgselt.

Lõputöö alguses autor püstitas töö uurimisprobleemina hüpoteesi, et Sillamäe ja Narva muusikakoolides tihti ei jätku mitteformaalset õpetamist ning peamiselt nendes koolides kasutatakse formaalset õpetamist, mis tähendab ühesugust lähenemist kõikidele õppijatele. Uuringu jooksul töö hüpotees ei olnud kinnitatud, kuna uurimistulemused näitasid, et Narva ja Sillamäe muusikakoolides erineva vanuse õppejõud erineval määral kasutavad mitteformaalseid õppemeetodeid, enamasti nende meetodite rakendamine ei sõltu vanusest, kuid nn noorema põlvkonna õpetajad ehk noorem kui 40 aastat ja vanuses vahemikus 40-55 aastat kasutavad oma töös mitteformaalset lähenemist tihedam, kui nn vanema põlvkonna õpetajad ehk vanem kui 55 aastat.

Uurimise käigus autor vastas kahele kolmest uurimisküsimusest. Küsimusele „Milline on Narva ja Sillamäe muusikakoolide lähenemine mitteformaalsele õppele dokumentides?“ autor ei saanud vastata sellepärast, et ta ei leidnud vabal juurdepääsul nende koolide õppekavasid. Teisele uurimisküsimusele autor sai vastust ning kolmandale küsimusele uuringutulemustest selgitas välja, et peamiselt mitteformaalsed õppemeetodid ei erine antud kahe muusikakooli vahel.

SUMMARY

The topic of this dissertation is "Unformal teaching methods of Narva and Sillamäe music schools' teachers". The aim of the research was to explore the current ways of unformal teaching in Narva and Sillamäe music schools, to find out the teachers' assessments of the extent in which they use an unformal approach to teach pupils and what gives unformal approach to their students. As a research problem, the author hypothesized that in Sillamäe and Narva music schools there is no enough unformal teaching, but formal teaching is mainly used in these schools, that means the same approach for all students.

The research questions were following:

- 1) What is the approach of Narva and Sillamäe music schools to unformal teaching in documents?
- 2) What are the current unformal teaching methods and what are the teachers' opinions about the benefits of unformal teaching for young people?
- 3) What is the extent of difference in using unformal teaching methods between the two music schools?

This dissertation consists of three chapters and four appendices. The first and second chapters contain the theoretical basis, which describes the teaching methods of general education and hobby schools, ie formal and unformal teaching methods, describes modern teaching at music lessons and unformal teaching methods of teachers of different cultures. The third chapter of the research is the description of the dissertation research part, ie the empirical part of the work, which was carried out with the help of a qualitative research method, in which the author writes about the research methods, the sample, collected data, the results of data analysis, and the conclusions of the research.

The author of the dissertation conducted a theoretical study of unformal and formal teaching methods in Estonia and other countries. Then he conducted a survey among teachers in Narva and Sillamäe music schools, based on a theoretical background. The author attended solfeggio and music history classes in music schools during three weeks, watching teachers' teaching methods and their cooperation with the pupils. During the study, the author achieved the goals of the work - he explored the current unformal learning methods of Narva and Sillamäe music schools, he found out teachers' assessments of the extent in which they use unformal teaching methods and what gives unformal approach to their students. In the course of the research, the

author found out that teachers in these hobby schools take an informal approach for teaching to various degrees, regardless of their age, he found out that some teachers over the age of 55 mostly use formal teaching methods and seldom or not at all. The survey found that teachers under the age of 40 and between the ages of 40 and 55 often use informal teaching methods in their job, most of teachers think that informal approach is useful and helpful in teaching, a large part of teachers think that informal approach in teaching help to develop versatile people from pupils.

At the beginning of the dissertation, the author hypothesized as a research problem that in Sillamäe and Narva music schools there is not enough informal teaching, but formal teaching is mainly used in these schools, that means the same approach for all students. The hypothesis of the work was not confirmed during the research, as the research results showed teachers of different ages in Narva and Sillamäe music schools use informal teaching methods in a different extent, mostly using informal teaching methods does not depend on age, but so-called young generation of teachers, ie teachers younger than 40 y. and teachers aged 40-55 y. use informal teaching methods more often, than so-called older generation of teachers, ie teachers older than 55 y.

In the course of the research, the author answered two of the three research questions. The author could not answer the question “What is the approach of Narva and Sillamäe music schools to informal teaching in documents?”, because he could not find the curriculums of these schools in the public domain. The author received an answer to the second research question and to the third question from the research results he found out that mainly informal teaching methods do not differ between the two music schools.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Eesti elukestva õppestrateegia 2020 (2014) Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium
<https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- Eesti Hariduse Infosüsteem. *Õppekavad, load ja majandustegevusteated* <https://enda.ehis.ee/avalik/avalik/oppekava/OppekavaOtsi.faces> (viimati vaadatud 14.08.2020).
- Eesti keele seletav sõnaraamat (2009) Tallinn: Eesti Keele Instituut
<https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=traditsiooniline&F=M> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- Eesti Vabariigi haridusseadus 1992. RT 1992, 12, 192
<https://www.riigiteataja.ee/akt/968165?leiaKehtiv> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- *Gerlinger* = Герлингер, Е. В. Особенности проведения нестандартных уроков. Научный журнал «Молодой ученый» № 28 (132). Казань, 2016.
- *Gorbatšova* = Горбачёва М. Ю. Информационно-коммуникационные технологии на уроках музыки в общеобразовательной школе. Пенза
<https://elib.pnzgu.ru/files/eb/m9KkLZCX3IL.pdf> (viimati vaadatud 14.08.2020).
- Haasma, Urvi. Muusikakooli osa eesti hariduses ja kultuuris s.a. Eesti Muusikakoolide Liit
https://eamt.ee/eml/arhiiv/www.eestimuusikakoolideliit.ee/easydata/customers/emueesti/files/ettekanded/Muusikakooli_osa.pdf (viimati vaadatud 14.08.2020).
- Hanushek, Eric A.; Woessmann, Ludger (2012) *Do better schools lead to more growth? Cognitive skills, economic outcomes and causation*. Germany: Institute for the Study of Labor.
- Haridussilm 2018. Eesti Hariduse Infosüsteem. Huviharidus <https://www.haridussilm.ee/> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- Huviharidusstandard 2007. RTL 2007, 27, 474 <https://www.riigiteataja.ee/akt/12809661> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- Huvikooli seadus 2006. RT I 2007, 4, 19 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13339594> (viimati vaadatud 28.04.2020).
- *Ilyina* = Ильина Т. А. Методы обучения. 2013 https://igmt.ru/wp-content/uploads/2018/10/seminar_metody_03_10_13.pdf (viimati vaadatud 14.08.2020).
- *Khutorskoj* = Хуторской А. В. Современная дидактика: Учебник для вузов. Санкт-Петербург, 2001.
- Kiilu K., Sepp A. Muusikaõpet: didaktika. Tallinn 2014.
- *Klimova* = Климова И. В. Нетрадиционные формы занятий на уроках музыкальной литературы и слушания музыки

- https://gdshi.tmn.muzkult.ru/media/2018/09/14/1216650515/Netradicionnye_formy_zanyatiy_na_urokaKh_literatury_i_slushaniya_muzyki.pdf (viimati vaadatud 14.08.2020).
- Kohaliku omavalitsuse huvialakooli / muusika- ja kunstikoolide üleriigilise õppekava kinnitamine 1997. RTL 1997, 121, 726 <https://www.riigiteataja.ee/akt/22659> (viimati vaadatud 14.08.2020).
 - Minyaylo, Margarita 2014. *Ida-Virumaa muusikakoolide solfedžoõpetajad ja nende kasutatavad õppematerjalid 1. ja 2. klassis aastatel 2012/2013*. Bakalaureusetöö. Viljandi: Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia.
 - Mitteformaalne 2015. SA Archimedese noorteagentuur <https://mitteformaalne.ee/mitteformaalne-oppimine/> (viimati vaadatud 14.08.2020).
 - Noorsootöö seadus 2010. RT I 2010, 44, 262 <https://www.riigiteataja.ee/akt/13340694> (viimati vaadatud 28.04.2020).
 - Noorsootöö strateegia 2006-2013 (2006) Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
 - Noorsootöö õpik 2013. Tallinn: Ecoprint.
 - Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 (2014) Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium https://www.hm.ee/sites/default/files/noortevaldkonna_arengukava_2014-2020.pdf (viimati vaadatud 28.04.2020).
 - Siitka, Lilli; Timuska, Kadri (2015) Õppimine täiskasvanueas. *Formaalne, informaalne ja mitteformaalne õpe*. Tallinn <https://oppiminetaiskasvanueas.weebly.com/formaalne-mitteformaalne-ja-informaalne-otildepe.html> (viimati vaadatud 28.04.2020).
 - Sillamäe muusikakooli arengukava 2016-2018 (2016) Sillamäe: Sillamäe Linnavalitsus <http://www.sillamae.ee/documents/1122926/3252058/Sillamae+Muusikakooli+arengukava+2016-2018.pdf/4d1ee402-c91e-4ee8-9398-a412ff9f602f?version=1.0> (viimati vaadatud 14.08.2020).
 - *Suslova* = Суслова Н. В. Цифровые технологии на уроках музыки в школе. 2013 <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovye-tehnologii-na-urokah-muzyki-v-shkole/viewer> (viimati vaadatud 14.08.2020).
 - Vihalemm, Triin. (2014) Meetodite ja metodoloogia õppebaas. *Andmekogumismeetodid*. Tartu: Tartu Ülikool <http://samm.ut.ee/vaatlus> (viimati vaadatud 14.08.2020).
 - Vikipeedia. *Narva muusikakool* https://et.wikipedia.org/wiki/Narva_Muusikakool (viimati vaadatud 14.08.2020).

- Virkus, Sirje. (2010) Infokäitumise, info hankimise ja otsingu ning infopädevuse uurimise meetodid. *Küsitlused*. Tallinn: Tallinna Ülikool <https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/ksitlused.html> (viimati vaadatud 14.08.2020).

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsitlus

Küsimustik

Teie nimi:

* See küsimustik on konfidentsiaalne, õpetaja nimi on täpsustatav ainult tudengi jaoks, kes viib läbi antud küsitlust.

Märkige teie:

- sugu: M / N
- vanus: >40 / 40-55 / 55<
- muusikakool: Sillamäe / Narva

1) Kas te kasutate oma töös mitteformaalseid õppemeetodeid? Milliseid? Kui tihti?

2) Mismoodi teie arvates mitteformaalne lähenemine õpetamises mõjub sellele, et õppija edukalt saab õppematerjali selgeks (tema õppeedukusele)?

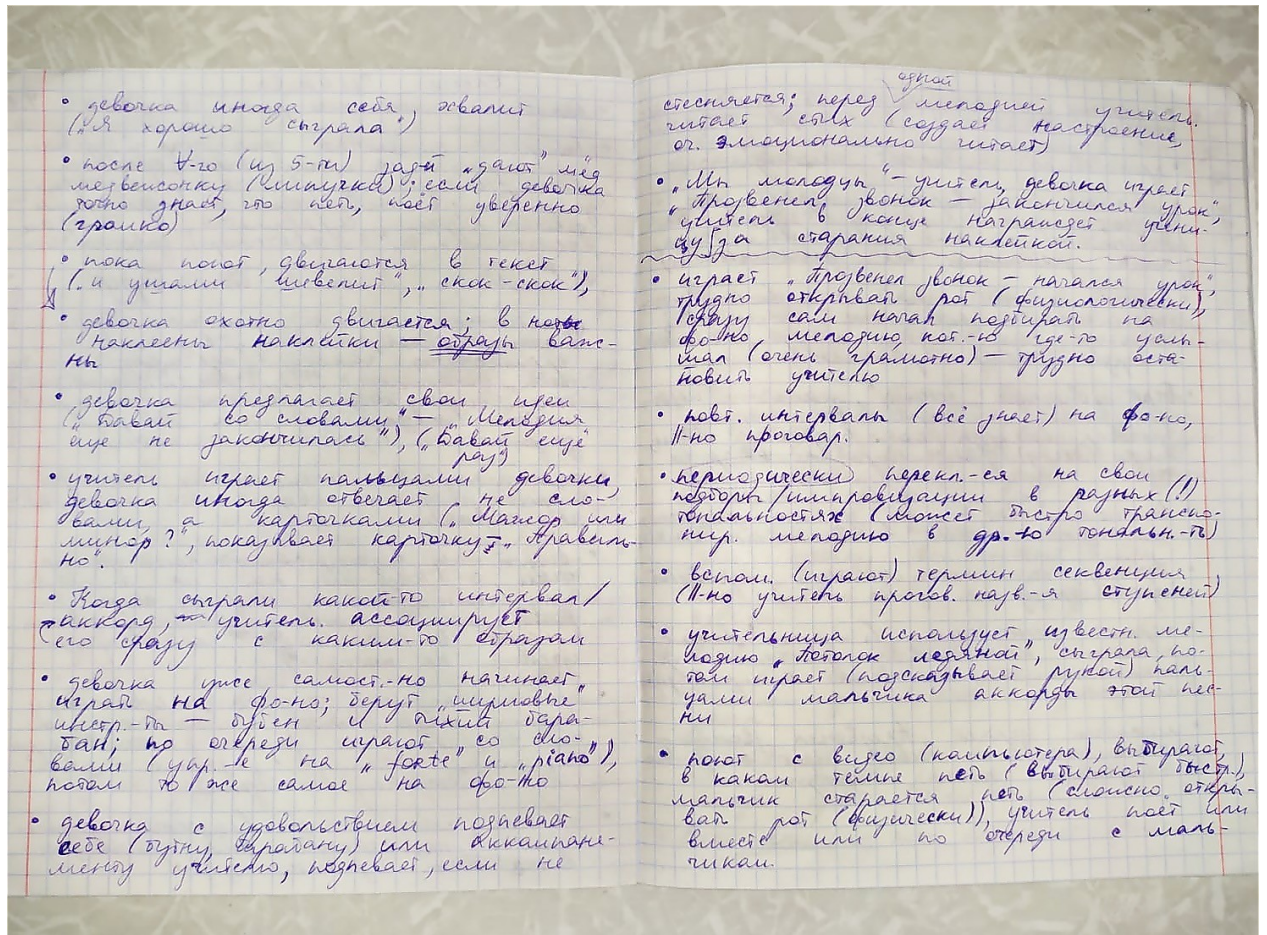
3) Kas te kasutate õpetamisel enam-vähem ühesugust lähenemist või individuaalset lähenemist õpilase suhtes?

4) Kas formaalsed ja mitteformaalsed õppemeetodid teie arvates on ühteviisi efektiivsed või üks nendest meetoditest on efektiivsem? Miks?

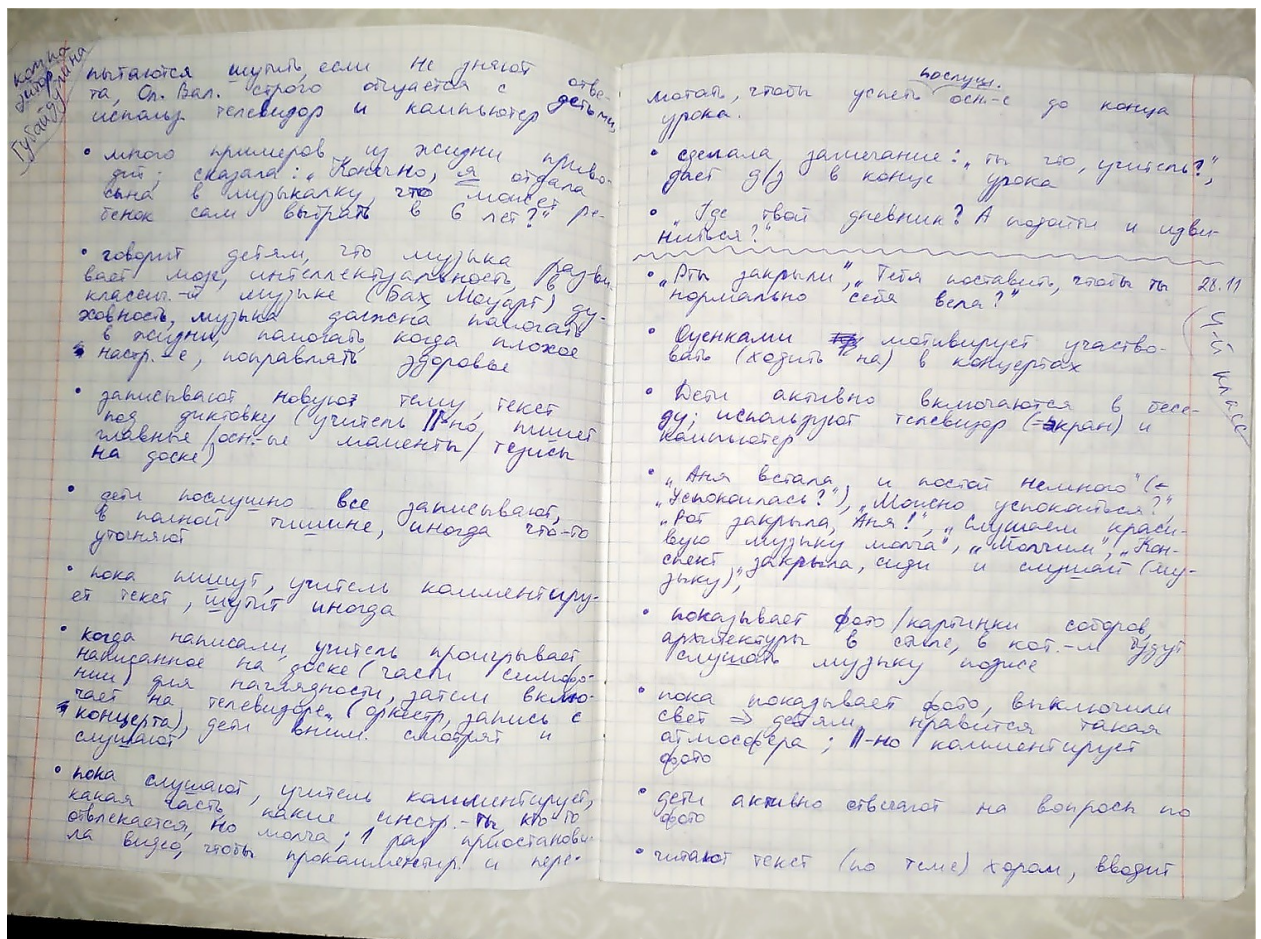
5) Kas on vajalik teie arvates õpilasele mitteformaalne lähenemine (mida õpetaja kasutab tunnis) väljaspool muusikakooli, eluülesannete lahendamisel? Miks?

6) Milliseid elutähtsaid omadusi ja/või oskusi teie arvates arendab õpilasel mitteformaalne haridus (muusikakooli näitel)?

Lisa 2. Muusikakoolide tundide vaatluse märkmed

Joonis 1. Tund noortega erivajadustega

Joonis 3. Muusikaloo tund